

Základné práva dieťaťa v islame

podľa základných prameňov islamského náboženstva

Abdulwahab Al-Sbenaty

Základné práva dieťaťa v islame

**podľa základných prameňov
islamského náboženstva**

Abdulwahab Al-Sbenaty

Základné práva dieťaťa v islame

podľa základných prameňov islamského náboženstva

Druhé vydanie - 2026

Autor: JUDr. Abdulwahab Al-Sbenaty

©Abdulwahab Al-Sbenaty

www.koran.sk

ISBN 978 – 80 – 975016 – 7 - 9

Obsah

Úvod.....	5
Predslov k druhému vydaniu	7
1. Základná koncepcia práv dieťaťa	9
2. Základná koncepcia ochrany života	22
3. Základná koncepcia ochrany ľudí	25
4. Špeciálne chránené práva dieťaťa	32
4.1 Právo na život	40
4.2 Právo dieťaťa byť počaté v manželskom zväzku	57
4.3 Právo na dobré meno	60
4.4 Právo na finančné zaopatrenie, vrátane práva na finančné zaopatrenie z poctivých zdrojov	61
4.5 Právo na dedičský podiel	67
4.6 Právo dieťaťa na adekvátnu, riadnu a striedmu starostlivosť	69
4.7 Právo dieťaťa na uľahčenie plnenia svojich povinností voči rodičom	82
4.8 Špeciálne práva príbuzných	86
4.9 Špeciálne práva sirôt	88

4.10 Adoptívne deti	89
4.11 Niektoré špeciálne úpravy spojené s právami detí....	90
5. Niektoré úpravy týkajúce sa predčasného úmrtia dieťaťa (pred dosiahnutím dospelosti)	95
5.1 Zodpovednosť dieťaťa za svoje skutky	95
5.2 Odmena dieťaťa za trpezlivosť pri smrti rodiča a odmena rodičov za ich trpezlivosť pri smrti dieťaťa.....	97
6.1 Umelé tehotenstvo v cudzej maternici	101
6.2 Umelé tehotenstvo v umelej maternici	103
6.3 Výchova dieťaťa osobami rovnakého pohlavia.....	104
6.4 Umelá inteligencia	112
6.5 Partner v podobe umelej inteligencie	115
Záver.....	119
Použitá literatúra.....	120
Hlavné publikácie autora	121

Úvod

Základným zámerom predkladanej publikácie je oboznámiť čitateľov s právami dieťaťa, ktoré islamské náboženstvo vo svojich základných prameňoch zaručuje dieťaťu. Náčrt týchto práv sa objavuje už v prvých dielach islamských učencov v oblasti islamského práva. Právam dieťaťa však nebola venovaná samostatná publikácia. Aj novodobé publikácie, ktoré sa tejto téme venujú, zväčša uvádzajú základné úpravy a niekedy ich aj porovnávajú s dnešnými medzinárodnými alebo vnútroštátnymi úpravami práv dieťaťa. V týchto publikáciách alebo vyjadreniach učencov mi však chýba koncepčné vysvetlenie celej úpravy práv dieťaťa, najmä z pohľadu Koránu.

Pravdou je, že úprav týkajúcich sa práv dieťaťa nie je veľa, majú však svoju koncepciu, na ktorej sú založené. Pochopenie tejto koncepcie je práve to, čo nás dovedie k celkovému pochopeniu týchto práv. Koncepcia nám totiž odhaľuje, z akých zdrojov samotné úpravy vychádzajú, čo upravujú a aký je ich konečný cieľ.

Cieľom tejto publikácie je objasniť koncepciu práv dieťaťa, ktorú predovšetkým Korán, a následne aj doložená tradícia

po prorokovi Muhammadovi, vniesli do života muslimov. Zároveň je jej zámerom previesť čitateľa postupne touto koncepciou a jej jednotlivými zložkami, aby si vytvoril komplexnejší obraz o tom, kam tieto úpravy smerujú a čo chránia.

Som presvedčený, že táto publikácia môže byť prínosom aj pre samotných muslimov, aby lepšie pochopili svoje povinnosti a svoju zodpovednosť voči svojim deťom.

V Bratislave, dňa 30.8.2025

JUDr. Abdulwahab Al-Sbenaty

Predslov k druhému vydaniu

Prešiel takmer rok od prvého vydania publikácie *Základné práva dieťaťa v islame podľa základných prameňov islamského náboženstva* v elektronickej podobe a jej zverejnenia na mojej webovej stránke www.koran.sk a následne aj na www.al-islam.sk.

Toto obdobie som ponechal čitateľom na to, aby mi zaslali svoje pripomienky, návrhy či podnety na doplnenie ďalších otázok. Počas uplynulého roka som však nedostal žiadnu spätnú väzbu, ktorá by naznačovala potrebu rozšírenia alebo prepracovania výkladu.

Z udalostí vo svete, ktoré sa v tomto období udiali, som však vycítil potrebu niektoré informácie doplniť. Tieto doplnenia sú zapracované predkladanom druhom vydání, ktoré vyjde aj v tlačenej podobe, avšak v obmedzenom náklade.

Ak Boh dá, bude táto publikácia naďalej slúžiť svojmu účelu a časom sa možno rozvinú aj niektoré otázky, ktoré som načrtol v záverečnej časti publikácie.

V Bratislave, dňa 16. augusta 2026

JUDr. Abdulwahab Al-Sbenaty

1. Základná koncepcia práv dieťaťa

Základná koncepcia práv dieťaťa v islame vychádza hlavne z koncepcie existencie človeka ako bytosti stvorenej Bohom v rámci života, ktorý na Zemi stvoril.

Boh dal človeku život. Dal mu ho preto, aby ho prežil. Nemá ho však prežiť len tak, bez pravidiel a bezcieľne, ale v súlade s tým, čo mu Boh – jeho Stvoriteľ – uložil. To, čo Boh človeku uložil, mu bolo uložené za účelom zachovania existencie človeka v terajšom živote, jej ochrany a kontinuity.

Do uvedeného rámca spadá ochrana života na Zemi ako takého: neničiť Zem, nezneužívať svoje postavenie na nej a dbať o ňu, pretože Zem je Bohom určená na to, aby na určitý čas niesla človeka na svojom povrchu.

Jedným zo zaujímavých označení človeka v Koráne je, že je „sıqal“. Arabské slovo sıqal je v niektorých výkladoch vysvetlené ako určitá záťaž, niečo ťažké, čo svojou váhou ťaží. Je preto možné, že to naznačuje činnosť, ktorou človek nadmerne zaťažuje prostredie, v ktorom žije, a ktoré ho má až do stanoveného času (súdneho dňa) udržať pri živote.

Samotný fakt, že Boh človeku dal schopnosť reprodukcie, je dôkazom toho, že kontinuita života je niečo, čo Boh človeku určil od začiatku stvorenia prvých ľudí. Preto, ak Boh dá takémuto životu vzniknúť, nemal by sa umelo (bez veľmi vážnych dôvodov) ukončiť. Nový život si má prejsť celou cestou, ktorá mu je určená v tomto terajšom živote. Z toho vychádza aj právo počatého dieťaťa na život.

Boh v Koráne určil jedno zo základných práv dieťaťa, ktoré mu náleží ešte skôr, než je počaté a narodí sa. Túto skutočnosť si málokto uvedomuje. Právo ešte nepočatého dieťaťa spočíva v tom, aby bolo počaté zo vzťahu, ktorý je založený na jasných pravidlách medzi mužom a ženou, ktorí dieťa počnú. Jasné pravidlá vo vzťahu, z ktorého má byť dieťa počaté, sa nazývajú manželstvom.

Manželstvo nepredstavuje len označenie určitého bližšieho vzťahu dvoch ľudí (ktorý môžeme nazvať akýmkoľvek iným názvom alebo pojmom), ale predstavuje vzťah medzi mužom a ženou založený na princípe vôle muža a ženy spolu žiť, spojiť rodiny príbuzenskými vzťahmi a takýto vzťah aj zverejniť, aby o ňom neostala žiadna pochybnosť.

Málokedy sa účel manželstva chápe úplne správne, v celej jeho šírke. Základným poslaním manželstva je totiž ochrana detí, ktoré sa zo vzťahu konkrétneho muža a konkrétnej ženy narodí. Manželstvo síce chráni muža a ženu pred niektorými chorobami, upravuje majetkové vzťahy počas ich spolužitia,

chráni oboch pred podozrením zo spáchania niektorých trestných činov a podobne, ale základnou a nosnou úlohou manželstva je ochrana detí, ktoré sa narodí z tohto vzťahu muža a ženy.

Byť počatý a narodiť sa v rámci manželstva je jedným zo základných práv dieťaťa. Ak sa tak nestane, toto právo dieťaťa je v základe porušené. Porušenie tohto práva dáva počatému dieťaťu nárok uplatniť si toto porušenie v Súdny deň voči svojim rodičom. Porušenie tohto práva je totiž určitá forma krivdy, ktorej sa rodičia dopustili voči dieťaťu ešte v čase, keď bolo počaté. Rodičia dieťaťa si musia byť tejto skutočnosti vedomí, pretože ak bude dieťa trpieť v dôsledku počatia mimo manželstva (napr. bude považované za nemanželské, dôjde k styku medzi blízkymi príbuznými a dieťa sa narodí s hendikepom), ponesú za to zodpovednosť obaja rodičia nielen v terajšom živote, ale predovšetkým v Súdny deň.

Ďalšie dôležité právo dieťaťa, ktoré vychádza z koncepcie základných práv dieťaťa, spočíva v tom, že dieťa má právo na to, aby ho rodičia viedli a vychovávali k životu a zásadám, ktoré by mu mali zaručiť predpoklady na dobrý život nielen v terajšom živote, ale hlavne v živote, ktorý príde po tomto živote, do ktorého prechádzame a v ktorom pokračujeme po odchode z terajšieho života (po smrti).

Na dieťa či už ešte nie je počaté, je počaté alebo už narodené sa vzťahujú základné zásady uvedené v Koráne.

Tie najpodstatnejšie z nich sú uvedené v publikácii *Islam – podstata náboženstva*¹. Z týchto základných zásad si uvedieme najmä tie, ktoré súvisia s právami dieťaťa:

1. Boh stanovil zásady, ktorými sa riadi náš život i všetko okolo nás.
2. Vopred dané zásady a pravidlá riadia život od počiatku.
3. Boh chráni ľudí pred zlom prostredníctvom fyzických a spoločenských výstrah.
4. Zásada spravodlivosti je spojovacia zásada duchovného a svetského života.
5. Spravodlivosť znamená neporušovať Bohom stanovené základné zásady.
6. Človek bol Bohom stvorený na určitý konkrétny účel, aby Boha uctieval a žil v súlade s tým, čo Boh určil. Význam uctievania je pritom potrebné vnímať širšie, než len konanie modlitby.

¹ **AL-SBENATY, Abdulwahab. Zborník publikácií Abdulwahaba Al-Sbenatyho.** Bratislava: vlastným nákladom, 2025. ISBN 978-80-570-6506-7. Publikácia **AL-SBENATY, Abdulwahab. Islam – podstata náboženstva.** Bratislava: vlastným nákladom, 2019. ISBN 978-80-570-0693-0 bola v roku 2025 vydaná v **druhom doplnenom vydaní** ako súčasť *Zborníka publikácií Abdulwahaba Al-Sbenatyho*, a to v knižnej aj elektronickej forme.

7. Boh človeka dočasne umiestnil do terajšieho života, aby človek dozrel a pochopil, že to, čo preňho Boh vybral je vždy lepšie, než čokoľvek, čo by človek sám pre seba zvolil.

8. Vďačnosť Bohu.

9. Usilovať sa o cestu, ktorú Boh určil.

10. Chrániť samého seba a všetko, čo Boh uložil, že sa má chrániť.

11. Neprekračovať hranice Bohom určené.

12. Terajší život určuje, kam bude každý z nás pokračovať.

13. Zásada individuálnej zodpovednosti.

14. Vyhýbať sa hriechom.

15. Sloboda viery a náboženského vyznania.

16. Viera v Boha, v anjelov, v knihy Bohom zoslané, v poslov Bohom vybraných a v súdny deň, že nastane – viera v základné články viery.

17. Vážiť si ľudský život a nezabíjať človeka alebo živú dušu nespravodlivo alebo bezdôvodne.

18. Všetka potrava je dovolená okrem tej, ktorú Boh v Koráne zakázal.

19. Intímny vzťah muža a ženy môže byť len v rámci manželstva.

20. Určenie podielu na dedičstve – dedičské právo.

21. Striedmosť.

22. Nešíriť skazu na zemi.

23. Nabádať na chvályhodné veci a odrádzať od odsúdeniahodných vecí.

24. Poctivo si zarábať a vyhýbať sa nepoctivým zárobkom a ribá.

25. Finančne pomáhať ostatným v rámci svojich možností.

26. Dobre sa správať k rodičom.

27. Dobre sa správať k príbuzným, susedom, sirotám, biednym, chudobným a pocestným.

28. Islam nezakazuje človeku si užiť tento terajší život; a ďalšie zásady.

Pretavenie uvedených zásad do každodenného života znamená – vo vzťahu k dieťaťu – zachovanie práv dieťaťa.

Na komplexnejšie pochopenie koncepcie ochrany práv dieťaťa určených základnými prameňmi islamského náboženstva je potrebné doplniť ešte jednu dôležitú zásadu.

Ide o zásadu podľa ktorej je jednoznačne zakázané len to, čo Boh v Koráne výslovne zakázal, a jednoznačne povolené len to, čo Boh v Koráne výslovne povolil.

Táto zásada sa niekedy označuje ako zásada povoleného a zakázaného v Koráne. Jednoznačných zákazov a povolení je pritom v Koráne len niekoľko. Ak je niečo v Koráne zakázané, je tomu tak preto, že to môže ľudom spôsobiť značnú fyzickú, duševnú alebo inú ujmu.

Ak je niečo v Koráne výslovne povolené, je to zrejme preto, že medzi ľuďmi prevládala predstava, že je to Bohom zakázané, hoci zakázané nie je (zväčša išlo o predstavy a zvyky z predislamského obdobia).

Uvedenú zásadu potvrdzuje aj jeden z výrokov proroka Muhammada, v ktorom prorok povedal: „Povolené (arabsky halal) je to, čo Boh povolil vo svojej Knihe (v Koráne). Zakázané (arabsky harám) je to, čo Boh zakázal vo svojej Knihe. To, o čom sa nezmienil, patrí medzi to, čo odpustil (oslobodil) ľudí od úprav, ktoré by im inak ohľadom toho uložil).“

Tento prorokov výrok počulo viacero jeho spoločníkov, pričom každý ho prerozprával tak, ako si ho zapamätal. Preto sa v závislosti od spoločníka, ktorý výrok prerozprával, zachovali menšie odlišnosti v jeho texte.

V niektorých citáciách tohto výroku tí, ktorí ho prerozprávali, pridali na konci vetu: „Prijmite preto od Boha to, čo vám

prepáčil, pretože Boh by nikdy nič nezabudol; potom (prorok) predniesol znamenie Koránu „... **A Pán tvoj nie je zábudlivý.**“ (Korán 19:64)“

Z hľadiska dôveryhodnosti tohto výroku učenec Al-albáni ako azda jediný zo známych učencov skonštatoval, že tento výrok bol vyrozprávaný dôveryhodným sledom ľudí, kým sa zapísal, a preto ho považoval za dôveryhodný.

Zásada povoleného a zakázaného v Koráne je významná hlavne preto, že otvorila dvere procesu tvorby práva v každom čase tak, aby sa právne normy zhodovali s dobou, v ktorej sa tvoria a v ktorej je nimi potrebné upraviť právne vzťahy.

Ako som uviedol v publikácii *Aplikácia základných zásad uvedených v Koráne v každodennom živote*², pri delení základných zásad: „Samotné základné zásady si môžeme z hľadiska ich záväznosti rozdeliť do štyroch kategórií:

- a) zákazy, arabsky muharram alebo haram (حرام),
- b) príkazy, arabsky avámer (أوامر),
- c) povolenia, arabsky halal (حلال),

² AL-SBENATY, Abdulwahab. Zborník publikácií Abdulwahaba Al-Sbenatyho., s. 734. Publikácia **AL-SBENATY, Abdulwahab. Aplikácia základných zásad uvedených v Koráne v každodennom živote**. Bratislava: vlastným nákladom, 2022. ISBN 978-80-570-4405-5 bola v roku 2025 vydaná v **druhom doplnenom vydaní** ako súčasť *Zborníka publikácií Abdulwahaba Al-Sbenatyho.*

d) usmernenia, arabsky napr. mawiza (موعظة).“

Najdôležitejšie sú pritom zákazy a povolenia, pretože sú priamo dané a ich porušenie zakladá hriech u toho, kto ich porušil.

Tvorba práva sa v minulosti diala a deje sa naďalej v obrovskom priestore medzi zakázanými a dovolenými vecami.

V procese tvorby práva islamskí učenci postupovali tak, že pri kreácii určitého ustanovenia alebo právneho precedensu hľadali právnu úpravu danej otázky najprv v Koráne. Ak ju tam nenašli, potom ju hľadali vo výrokoch proroka Muhammada a dôveryhodnej tradícii po ňom. Ak sa ani tam nenachádzala, hľadali ju v rozhodnutiach prvých muslimov, hlavne spoločníkov proroka Muhammada. Ak sa ani tak nedopátrali žiadnej úpravy, potom použili analógiu a ostatné inštitúty tvorby práva.

Ustanovenia sa postupom času nabaľovali a učenci (právnici) každej doby už hľadali úpravu nielen v zdrojoch, ktoré som uviedol, ale aj v rozhodnutiach a právnych úpravách prijatých skoršími učencami. Taký je klasický proces tvorby práva, v rámci ktorého sa v určitom čase konkretizovali aj práva dieťaťa.

Odhliadnuc od diskusie, ktorá prebieha už dlhý čas ohľadom prameňov islamského práva, možno skonštatovať, že Korán ako základný a nemenný prameň práva položil základy tvorby

práva a právnych noriem v priestore, ktorý sme si uviedli – v priestore medzi dovoleným a zakázaným.

Jednou z podstatných náležitostí života muslima, ale aj procesu tvorby práva (a v jeho rámci aj práva dieťaťa), je spôsob, akým veriaci človek vníma základný prameň práva: či ho vníma formálne, alebo v jeho hĺbke a chápe aj zmysel a zámer jeho ustanovení, ktoré v ňom Boh zoslal. Zdôrazňujem pritom vnímanie základného prameňa, nie samotné praktizovanie náboženstva. Niektorí totiž môže základný prameň vnímať v jeho hĺbke, ale pri praktizovaní konkrétnych úkonov sa pridržiava formálneho chápania textu. Viacerí učitelia v minulosti aj dnes chápali ustanovenia spojené s tvorbou práva v ich hĺbke, ale pri vydávaní právnych stanovísk uprednostnili formálne chápanie textu.

Na objasnenie uvedeného rozdielu pri hlbšom chápaní, výklade a uplatňovaní textu nám poslúži úprava spojená so zahaľovaním žien.

V nedávnej minulosti sa viedla – a vedie sa aj dnes – zdĺhavá diskusia o tom, či je v Koráne spomenuté zahaľovanie žien a či je, v prípade, že áno, stanovené formou príkazu.

V minulosti som viackrát zdôraznil, že jasne daný príkaz, v ktorom by bolo určené, že sa majú ženy zahaľovať konkrétnym štýlom oblečenia, v Koráne nie je. Nachádza sa tam len jedno znamenie (verš) č. 33:59, v ktorom sa o zahaľovaní hovorí

(ďalšie znamenie č. 24:31 sa ho dotýka len čiastočne). Znamenie 33:59 určuje, že prorok má prikázať svojim manželkám, dcéram a manželkám veriacich, aby na seba vzťahli svoje „žalabib“. Znamenie ďalej pokračuje a hovorí, že je to pre ne lepšie, aby neboli rozpoznané a nebolo im ubližované.

Toto znamenie bolo zoslané spolu s ďalšími znameniami, ktoré hovoria o pokrytcoch, ako ubližovali a lživo obviňovali veriace ženy a veriacich mužov z mimomanželského intímneho vzťahu.

Formalistický prístup a formálny spôsob chápania vykladajú uvedené znamenie tak, že ženy majú byť zahalené celé a že zahalenie má byť presne takým odevom, aký bol zaužívaný za života proroka Muhammada. Od tej doby sa však vyvinuli mnohé typy závojov, ktorými sa ženy zahaľujú.

Na druhej strane, hlbšie pochopenie uvedeného znamenia 33:59 a ustanovenia, ktoré určuje, nás vedie k uvedomeniu si, že toto ustanovenie bolo dané:

a) na ochranu žien pred spoločenským obvinením (zo strany pokrytcoch) z rôznych porušení základných zásad určených v Koráne. Týkalo sa to hlavne vydatých žien, krivé obvinenie ktorých mohlo viesť k rozvratu rodín; zároveň

b) aby týmto ženám nebolo inak ubližované, napríklad ich obťažovaním zo strany cudzích mužov.

Učenci, ktorí vykladali uvedené ustanovenie z hľadiska významu a zámeru, povedali, že akýkoľvek odev, ktorý by slúžil na dosiahnutie požadovaného účelu, spĺňa zmysel ustanovenia. Tí, ktorí trvali na formálnom dodržiavaní textu, povedali, že to musí byť presne ten istý odev, akým sa ženy zahaľovali za čias proroka Muhammada.

V rámci uvedených dvoch spôsobov chápania textu znamenia 33:59 a ustanovení, ktoré určuje, sa stretávame s množstvom stanovísk, ktoré sa od uvedeného chápania vzdiaľujú – buď sprísnením jeho významu, alebo úplným uvoľnením otázky zahaľovania s odôvodnením, že to bolo určené len pre konkrétnu situáciu za čias proroka.

Z pohľadu chápania práv dieťaťa je pre nás podstatné pochopiť zmysel a prepojenosť ustanovení Koránu v ich hĺbke so zámerom, ktorý je nimi sledovaný. Len tak môžeme pochopiť akúkoľvek otázku nášho života, vrátane nastolenej otázky práv dieťaťa.

Práva dieťaťa určené v Koráne nemožno oddeliť od ostatných základných zásad, ktoré sme uviedli. Platilo to v minulosti a platí to aj dnes. Základné zásady sa vnímali ako zásady, ktoré sa automaticky vzťahujú aj na deti, preto v minulosti nenájdeme špeciálne publikácie zaoberajúce sa právami dieťaťa (až na výnimky, ktoré sa objavili v posledných desaťročiach). Ak sa práva detí spomínali, uvádzalo sa len zopár práv citovaním

niektorých konkrétnych znamení Koránu, výrokov proroka Muhammada alebo neskorších právnych úprav.

V dnešnej dobe, keď sa už o právach detí hovorí obširnejšie v rôznych medzinárodných dokumentoch a právnych úpravách, je potrebné túto otázku vysvetliť obsiahlejšie s ohľadom na základný prameň islamského náboženstva, ktorým je Korán.

Práva detí je potrebné chápať z pozície základných zásad obsiahnutých v Koráne. Jedine tak dokážeme pochopiť, ako Korán deti chráni a určuje ich práva a povinnosti. Toto pochopenie je podstatné aj pre samotných muslimov, aby poznali, aké práva majú voči nim ich deti, keďže v Súdny deň sa budú rodičia zodpovedať za to, ako tieto práva detí zachovávali.

2. Základná koncepcia ochrany života

Koncepcia ochrany života z pohľadu Koránu spočíva v jednom základnom princípe.

Boh umiestnil človeka na planétu Zem, aby na nej dočasne žil, ale pritom na nej nešíril skazu ani ju neničil. Zveril mu ju na čas určený. Môžeme to prirovnať k situácii, keď niekomu zveríme niečo cenné, aby nám to opatroval. Naším očakávaním bude, že sa o to bude starať a vráti nám to v čo najlepšom stave.

Je podstatné, v akom stave človek opustí terajší život na Zemi, ešte podstatnejšie je však to, čo počas neho robil a ako sa správal ku všetkému na nej, vrátane ostatných ľudí.

Koncepcia ochrany života vychádza z jedného základného princípu: Boh človeku zveril túto Zem a očakáva od neho, že ju bude spravovať čo najlepšie a podľa zásad, ktoré mu On určil, aby ju podľa nich spravoval. Táto skutočnosť je spomenutá napríklad v znameniach Koránu 2:30, 6:133 a 24:55.

Znamenie Koránu 2:30 objasňuje: **„Keď Pán tvoj povedal anjelom: „Učiním na zemi zástupcu“. Povedali: „Učiníš**

na nej niekoho, kto bude na nej skazu šíriť a krv prelievať a my pritom vďakou Tebe svedčíme o jedinečnosti tvojej a že sa Ti nemá pripisovať to, čo nezodpovedá pravde a Teba svätíme?!“ Povedal: „Ja viem to, čo vy neviete“.

Znamenie Koránu 6:133 určuje: „**Pán tvoj nikoho nepotrebuje a milosť je v moci Jeho. Keby chcel, pošle vás preč a poverí po vás, koho chce podobne, ako vám dal vzniknúť z potomstva ľudí iných.**“

Znamenie Koránu 24:55: „**Boh sľúbil tým z vás, ktorí uverili a dobré skutky konali, že ich poverí usadiť sa na zemi tak, ako poveril usadiť sa tých, ktorí boli pred nimi a že im dá dobre zvládnuť ich náboženstvo, ku ktorému dal súhlas, aby ho nasledovali a že zamení ich strach za bezpečie. „Budú Ma uctievať a nebudú ku Mne nič pridružovať“.** Kto by potom odmietol vieru, ten a jemu podobní, to budú tí spurní.“³

Prorok Muhammad v jednom zo svojich výrokov povedal: „Každý muslim, ktorý zasadí sadivo alebo zaseje osivo,

³ **KORÁN, Preklad do slovenského jazyka.** Preložil Abdulwahab Al-Sbenaty. Bratislava: LEVANT consulting, s.r.o., 2015, ISBN: 978-80-969967-7-3.

z ktorého neskôr bude jest' vták, človek alebo zviera, má za to (zapíše sa mu) dobrý skutok.“⁴

Prorok Muhammad (p.) jedného dňa rozprával svojim spoločníkom o mužovi, ktorý našiel dychtiaceho psa, ktorý sa tak trápil, až jedol od smädu zem. Mužovi prišlo psa ľúto. Preto ho vzal k studni, vyzul si svoju obuv, nabral do nej vodu a dal psovi napiť, za čo sa mu Boh odvdžail odpustením jeho hriechov ... Prorokovi spoločníci si tento príbeh vypočuli a povedali začudovane: „A či máme za pomoc zvieratám odmenu, posol Boží?“ Prorok povedal: „Za pomoc všetkému, v čom je život, je odmena.“⁵

⁴ AL-SBENATY, A. Zborník publikácií Abdulwahaba Al-Sbenatyho, s. 65. Publikácia AL-SBENATY, Abdulwahab. *Islam – viera a náboženstvo*. Bratislava: ALJA, s.r.o., 2002. ISBN 80-968262-0-4 bola v roku 2025 vydaná v druhom doplnenom vydaní ako súčasť Zborníka publikácií Abdulwahaba Al-Sbenatyho.

⁵ AL-SBENATY, A. Zborník publikácií Abdulwahaba Al-Sbenatyho. Publikácia *Islam – viera a náboženstvo*, s. 65 zborníka.

3. Základná koncepcia ochrany ľudí

Základnú koncepciu ochrany ľudí, ich života a základných hodnôt spojených s ich životom nachádzame najmä v znamení Koránu 4:93.

Znamenie Koránu 4:93 určuje: „**Kto by zabil veriaceho úmyselne, toho odplatou bude peklo, v ktorom ostane naveky a Boh na neho zošle svoj hnev, prekľaje ho a pripraví preňho trápenie obrovské.**“

Pre veriaceho človeka nemôže byť nič horšie, než keď je mu pohrozené peklom a ešte aj Božím prekliatím. Znamenie preto jasne určuje, že úmyselná vražda je u Boha (Stvoriteľa) neprípustná.

Pri uvedenom znamení je potrebné vysvetliť kontext, do ktorého je zasadené. Znamenie 4:93 je zasadené do kontextu znamení, ktoré hovoria o mieri a vojne. Hovoria najmä o pokrytoch z radov muslimov, ktorí islam iba predstierali a využívali každú príležitosť ublížiť islamu a muslimom.

Znamenie 4:90 určuje, že pokiaľ medzi muslimami a iným spoločenstvom existuje mierová zmluva alebo ak niekto proti

nim neútočí a neprejavuje nepriateľstvo, muslimovia nemajú od Boha oprávnenie vziať naňho zbraň alebo mu ublížiť.

Ak by však proti muslimom brojili a bojovali, voči takým Boh povolil boj – túto zásadu ustanovuje znamenie 4:91.

Znamenie 4:92 následne určuje, ako sa má veriaci zachovať, ak by omylom zabil veriaceho človeka.

Všetky uvedené znamenia riešia otázku pokrytcov a tých, ktorí proti muslimom bojujú. Preto prichádza znamenie 4:93 a určuje, že kto by úmyselne zabil veriaceho človeka, postihne ho trest, ktorý toto znamenie uvádza.

Znamenie 4:90 zakázalo všeobecne boj alebo zabitie človeka, ktorý by proti muslimom nebojoval. Znamenie 4:93 sa však sústreďuje na úmyselné zabitie veriaceho. Ak by totiž bolo uvedené len slovo „človeka“ a nie „veriaceho človeka“, muslimovia by sa mohli zdráhať bojovať proti tým, ktorí proti nim naozaj bojovali – zo strachu, že by niekoho v boji usmrtili a dostihol ich trest a Božie prekliatie.

V tomto kontexte je potrebné toto znamenie chápať. Jeho význam možno prekrútiť a zneužiť, podobne ako sa dajú zneužiť iné právne ustanovenia v akomkoľvek zákone na svete. Podstata však ostáva nezmenená v zmysle, že kontext uvedených znamení v ich sumáre jasne určuje to, čo bolo uvedené.

V rámci tejto základnej zásady je zasadená aj právna ochrana dieťaťa v jej najširšom poňatí.

Kto proti muslimom nebojuje so zbraňou v ruke ani z pozície politickej či inej moci nenabáda iných k boju proti nim, tomu nie je dovolené siahnúť na život. To zahŕňa aj ostatné zásady – zákaz mučenia, oberanie o majetok neprávom a podobne. Aj počas ozbrojeného boja musia muslimovia dbať na to, aby nezabíjali nikoho, kto by nebojoval alebo nemohol bojovať.

Prorokove výroky v tomto smere zakazovali siahnúť na život deťom, starcom, ženám či dokonca mníchom, ktorí sa venujú len modlitbe.

Jeden zo známych výrokov proroka Muhammada hovorí: „Anas (prorokov spoločník) rozprával, že prorok (p.) povedal (keď vojsko šlo na nejakú výpravu): „Vyrazte v mene Božom, s Bohom a po ceste posla Božieho (po ktorej prorok Muhammad kráčal). Nezabíjajte žiadneho starca (ak proti vám nebojuje alebo proti vám ostatných nenabáda a neburcuje), ani malé dieťa, ani ženu (pokiaľ proti vám nebojuje alebo proti vám ostatných nenabáda a neburcuje). Nemajte nenávisť v sebe,

naprávajte a konajte dobro, pretože Boh má rád tých, ktorí dobro konajú.“⁶

V rámci ochrany života ľudí sa v islamskom práve ustálilo niekoľko pravidiel, podľa ktorých uvedené kategórie ľudí (starci, deti, ženy a ďalší) nesmú byť zabíjaní ani im nesmie byť ubližované.

Počas vojenského konfliktu sa môže stať, že niekto z uvedených kategórií bude usmrtený omylom, nesmie sa to však robiť zámerne. Cílený útok na tieto kategórie alebo miesta, kde možno predpokladať, že sa zdržiavajú, je neprípustný.

Ak by niekto tak konal, vinu a zodpovednosť nesie nielen samotný útočník, ale aj ten, kto mu pomáhal alebo ho podporoval akoukoľvek formou – či už materiálne, logisticky alebo tým, že jeho činy čo i len schvaľoval.

Podporovať jednotlivca, skupinu alebo štát v takomto konaní je niekedy ešte horšie než samotný čin, pretože táto podpora umožňuje útočníkovi pokračovať v takomto Bohom odsúdenom konaní.

⁶ AL-SBENATY, A. *Zborník publikácií Abdulwahaba Al-Sbenatyho*, s. 1063. Publikácia AL-SBENATY, Abdulwahab. **Islamské právo (oblasť mieru a vojny)**. Bratislava: ALJA, s.r.o., 2003. ISBN 80-968262-3-9 bola v roku 2025 vydaná v **druhom doplnenom vydaní** ako súčasť *Zborníka publikácií Abdulwahaba Al-Sbenatyho*.

Jednu úpravu však Boh v Koráne zoslal ako stálu, nemennú a nezávislú od akýchkoľvek podmienok v spoločnosti. Ide o ustanovenie, že zabiť človeka z iného dôvodu, než aký Boh uviedol v Koráne, je neodpustiteľný hriech.

Zvlášť sa to týka detí, pretože ich schopnosť chápať dôsledky nesprávneho správania je výrazne obmedzená.

Nie je podstatné, či sa niekto podieľal na zabití dieťaťa priamym usmrtením, plánovaním, vydaním príkazu alebo len nabádaním iných k takému konaniu – hriech z toho vyplývajúci je rovnaký.

V Súdny deň sa každý, kto tak konal, bude zodpovedať za svoje činy, a to takmer s rovnakým výsledkom, ako keby čin vykonal vlastnoručne.

V Súdny deň nebude možné zaobstarat' si drahých právnikov, nakloniť si ľudí príslubami či hrozbami ani sa vyhovárať na rôzne výhovorky; všetko bude presne zúčtované.

Boh pritom veľmi dobre vie, čo každý skrýva a čo prejavuje, a pozná nás lepšie než my sami seba.

Každý, komu je ľahostajný život čo i len jedného dieťaťa, nech si dobre uvedomí túto skutočnosť. Boli sme umiestnení do tohto života, aby sme boli vystavení skúškam a zdolávali ich spôsobom, aký Boh prikázal v Koráne.

Ochrana života je automaticky zaručená všetkým. Vo vzťahu k dieťaťu však existuje zvýšená ochrana – v podobe dvoch ustanovení, ktoré chránia dieťa už od štádia počatia.

Výnimka nastáva len v prípade, že by nosenie alebo pôrod dieťaťa vážne ohrozoval život matky. Ohrozením pritom nemám na mysli len lekárske potvrdenie o možných rizikách, ale skutočné a vážne ohrozenie života.

Ochrana práv dieťaťa v Koráne je daná aj proti spoločenským zvyklostiam a predstavám, ktoré by mohli ohroziť jeho život. Zvlášť zraniteľné boli novorodeniatka ženského pohlavia.

Znamená Koránu 16:58-59 určujú: „58. Ak by bola niekomu z nich oznámená radostná správa o novorodeniatku ženského pohlavia, jeho tvár sa zamračí a potláča zármutok a zlosť svoju, 59. Skrýva sa pred ľuďmi od pocitu zla z radostnej správy, ktorá mu bola oznámená. Má ho podržať s pocitom potupy, alebo ho zakopať pod zem. Veru je to zlé, ako usudzujú.“

Tieto znamenia jasne určujú, že úvahy o zabíjaní novorodeniatka – či už z obavy vyplývajúcej zo spoločenskej zvyklosti alebo zo strachu z chudoby – sú neprípustné.

Znamená hovoria o dievčatkách – novorodeniatkach ženského pohlavia, pretože v dávnejších časoch sa novorodené deti ženského pohlavia v určitých oblastiach považovali

za nežiadané, niekedy za potupu pre celý rod, ak by upadli do zajatia alebo otroctva.

Ešte prísnejšie znamenie prichádza v podobe vyobrazenia Súdného dňa, kde sa spomína, že jednou z otázok, ktoré budú položené, bude otázka vzťahujúca sa na novorodeniatko ženského pohlavia: za aký hriech, ktorého sa dopustilo, bolo zabité.

Znamenie Koránu 81:8-9 hovorí: „8. **A až zaživa pochované novorodeniatko bude opýtané, 9. Za aký hriech bolo zabité?**“.

Znamenie nepriamo hovorí, že ten, kto novorodeniatko zabil, sa bude musieť zodpovedať za svoj čin a uviesť dôvod, ktorý mu Korán dal, že zabil toto novorodeniatko. Keďže taký dôvod nemá, nebude mať žiadne ospravedlnenie a jeho čin sa bude pravdepodobne posudzovať ako úmyselné zabitie.

Korán úmyselné zabitie bez právneho dôvodu výslovne zakázal. Právne prípustný dôvod je v Koráne iba jeden: zabitie za úmyselné zabitie iného človeka alebo zabitie nepriateľa priamo v boji, ak on útočí (pričom aj v boji platí výnimka pre chránené kategórie, medzi ktoré patria deti).

4. Špeciálne chránené práva dieťaťa

Predtým, než začneme výklad o právach dieťaťa, je veľmi dôležité si zadať, kto sa považuje za dieťa. Čo určuje hranicu medzi tým, kedy je určitý človek ešte dieťaťom a kedy sa z neho stane dospelý?

Korán otázku hranice dospelosti priamo konkrétnym vekom neurčuje. Určenie ponecháva na ľuďoch v tom-ktorom čase.

V Koráne však existujú tri smerodajné znamenia pri určovaní veku dospelosti:

1. Znamenie Koránu 24:58 čiastočne určuje vek, ktorý možno považovať za určujúci: „**Vy, ktorí ste uverili, nech si tí, ktorých vlastní vaša pravica a tí, ktorí nedosiahli vek puberty, vaše povolenie vstúpiť k vám vyžadujú v troch časoch, a to pred modlitbou na úsvite a keď si odkladáte svoje šaty na obed a po večernej modlitbe. Sú to tri časy, v ktorých môžete byť neoblečení. Nie je pre vás ani pre nich žiaden hriech vstúpiť k vám mimo nich. Krúžia medzi vami, jedni okolo druhých. Takto vám Boh objasňuje znamenia. Boh všetko vie a múdrosťou oplýva...**”

Znamenie upravuje vstup do miesta, kde sa spí a ktoré je súkromné, pretože človek tam môže byť vyzlečený a podobne.

2. Znamenie Koránu 24:59 následne stanovuje: „**Ked' ale deti vaše dosiahnu vek puberty, nech si vyžiadajú povolenie vstúpiť k vám podobne, ako si povolenie vyžadovali tí, ktorí boli pred nimi. Takto vám Boh objasňuje svoje znamenia a Boh všetko vie a múdrosťou oplýva.**”

Dosiahnutie veku puberty určuje, že si tieto deti (Korán ich stále nazýva deťmi) musia vyžiadať povolenie vstúpiť kedykoľvek, nielen počas uvedených troch časov, v ktorých sa predpokladá, že človek oddychuje a môže byť vyzlečený.

Na doplnenie, nasledujúce znamenie 24:60 jasne stanovuje, že na staršie ženy, ktoré už nemajú nádej na vstup do manželstva, sa uvedené obmedzenia nevzťahujú: „**Pre staršie ženy, ktoré už nedúfajú vstúpiť do manželstva, nie je hriechom, ak by odložili svoje šaty bez toho, aby zvýrazňovali svoje ozdoby. Ak by tak ale neurobili, bude to lepšie pre ne. Boh všetko počuje a všetko vie.**“

Znamenia Koránu 24:58-60 jasne určujú:

a) Puberta predstavuje vek, v ktorom začínajú deti vnímať svoj sexuálny život.

b) Do puberty majú deti a pomocný personál povinnosť vyžiadať si povolenie na vstup do súkromnej izby počas troch časov, v ktorých sa predpokladá, že človek môže oddychovať.

c) Po dosiahnutí veku puberty si tieto deti musia vyžiadať povolenie vstúpiť do súkromnej izby kedykoľvek.

d) Keďže sa hovorí o veku puberty, ide o ochranu pred odhaľovaním sa a pred situáciami, ktoré by mohli v domácnosti viesť k prebudeniu pocitu sexuálneho zblíženia medzi prítomnými osobami. V čase zosielania Koránu nebola spoločnosť na Arabskom polostrove viazaná mravnými zásadami, ktoré Korán určil. Niektoré zásady existovali, Arabi ich však dodržiavali v extrémnejšej forme, iné u nich zasa neexistovali. Korán preto upravil existujúce dobré zásady, odhovoril od tých nevhodných a zaviedol ďalšie, ktoré mali dotvoriť mravný život spoločnosti. Ak hovoríme o mravnom živote spoločnosti v zmysle zásad Koránu, je potrebné mať vždy na pamäti, že mravné zásady sa zaviedli na ochranu ľudí a spoločnosti – bez nich by spoločnosť zostala nezdravá a smerovala k záhube. Dokážeme si predstaviť, ako by vyzerala spoločnosť, ktorá by nebrala do úvahy Bohom určené základné zásady. Ľudia by v nej možno skĺzli na úroveň zvierat, ba ešte horšie, keďže človek bol obdarený rozumom a kreativitou, ktoré mu umožňujú zájsť do extrémov.

e) Znamenie uvádza ozdoby, čo naznačuje skryté časti tela, ale aj majetok, pretože ženy v tom čase väčšinou nosievali svoj

majetok vo forme šperkov. Šperky pritom mohli byť lákadlom pre slabšie povahy na krádeže, lúpeže alebo dokonca ublíženie žene, ako sa dočítame v nasledujúcom znamení 24:31.

3. Znamenie Koránu 24:31 určuje: „**Povedz veriacim ženám, aby klopili svoje zraky a chránili svoje pohlavné orgány a aby neukazovali svoje ozdoby, okrem tých, ktoré by boli viditeľné. A nech spustia svoje závoje na hrude svoje. A nech neukazujú svoje ozdoby iba ak svojim manželom alebo otcom alebo otcom svojich manželov alebo svojim deťom alebo deťom svojich manželov alebo bratom alebo synom svojich bratov alebo synom svojich sestier alebo ženám z vlastných radov alebo tým, ktorých vlastní ich pravica alebo služobníkom, ktorí nesledujú sexuálnu potrebu alebo chlapcom, ktorí ešte nespoznali nahotu žien. A nech nedupajú svojimi nohami, aby sa známym stalo, čo zo svojich ozdôb skrývajú. Kajajte sa Bohu všetci, vy, ktorí ste veriaci, azda prospejete.“**

Znamenie už jasnejšie určuje minimálnu hranicu puberty, ktorej začiatok je vymedzený „vnímaním nahoty žien“, teda začiatkom vnímania sexuálneho života.

Prečo Korán neurčil konkrétny vek dospelosti, možno usúdiť z viacerých dôvodov:

a) Nie u všetkých spoločností sa vek človeka presne počítal, ak sa vôbec evidoval. Pred niekoľkými desaťročiami

nebolo možné presne určiť vek konkrétneho človeka, pretože ľudia vek zvyčajne nepočítali.

b) Nie všetky spoločenstvá používali rovnaký letopočet, preto mohol byť vek konkrétneho človeka odlišný podľa použitého kalendára.

c) Existujú rôzne faktory, ktoré ovplyvňujú začiatok vnímania sexuálnych potrieb u jednotlivcov, najmä geografické, spoločenské a vzdelanostné faktory. V dnešnej dobe možno pripočítať aj vplyv masovokomunikačných prostriedkov, najmä mobilných telefónov a umelej inteligencie.

d) Osobnosť človeka, spôsob a podmienky, v ktorých bol vychovávaný, tiež zohrávajú významnú úlohu v procese dospievania.

Všetky tieto faktory spoločne určujú vek, kedy jednotlivec začne vnímať svoje sexuálne pudy a potreby, uvedomovať si okolitý svet inak a postupne vnímať svoje činy so všetkými ich následkami. Táto skutočnosť je jasne vyjadrená v jednom z výrokov proroka Muhammada. Ajiša uviedla, že prorok Muhammad povedal: „Za svoje činy nezodpovedajú traja: ten, kto spí, až kým sa nezobudí; malý, až kým nebude veľký; blázon, až kým nebude rozumný alebo nevytriezvie.“ (Výrok je uvedený v zbierke výrokov Sahih Al-nasái, číslo výroku/strana 3432)

Určenie vekovej hranice zodpovednosti za určité správanie je potrebné v každej spoločnosti. Korán vychádza z jednej z najzákladnejších ľudských vlastností – začiatku vnímania sexuálneho života, ktorú možno individualizovať, t. j. individuálne určiť u každého človeka. Preto môže byť vek začiatku zodpovednosti mierne odlišný u každého človeka, ale aj medzi jednotlivcami mužského a ženského pohlavia.

Človek prestáva byť dieťaťom postupne od momentu, keď sa prebúdzajú jeho sexuálny pud. V tom čase nastáva aj určitá zmena v jeho právach a povinnostiach a právny poriadok začína vnímať jeho právnu zodpovednosť odlišne.

Novodobé právne poriadky sa s otázkou určenia veku, najmä pre určenie právnej zodpovednosti, vysporiadali rôzne. V žiadnom mi známom právnom systéme nie je stanovená jedna veková hranica pre všeobecnú právnu zodpovednosť (vek dospelosti) v jej najširšom význame. Odlišne sa určuje vek právnej zodpovednosti za niektoré trestné delikty, odlišne pre uzatvorenie manželstva a odlišne pre niektoré ďalšie civilné úkony a vzťahy, napríklad uzatváranie zmlúv. Dokonca aj v rámci trestných a civilných kódexov sa vek dospelosti pre určité kategórie úkonov a činov líši. V slovenskom právnom systéme sa s tým stretávame napríklad v trestnom zákone, občianskom zákonníku, zákone o rodine, zákonníku práce a ďalších právnych predpisoch.

Korán nepriamym spôsobom určuje vek začiatku dospievania, ktorým je prebudenie sexuálnych túžob.

Podobne ako v dnešných právnych poriadkoch, aj islamskí učenci v minulosti sa snažili v systéme islamského práva zaviesť vekové hranice určujúce stupeň zodpovednosti. Tieto hranice sa pritom časom menili s ohľadom na zmeny spoločenského a ekonomického prostredia.

V čase vzniku základných právnych škôl sa vek začiatku dospelosti určoval zvlášť pre každý konkrétny úkon. Určoval sa zvlášť pre modlenie, pôst, zakat a podobne. Právne školy však zakotvili aj všeobecný vek dospelosti nasledovne:

1. Hanafijovská právna škola alebo právny smer (založil ju Abú Hanífa Al-numan, ktorý žil medzi rokmi 699 - 767⁷) určila, že dospelosť u chlapcov sa spozná ejakuláciou alebo spôsobením tehotenstva u ženy, u dievčat menštruáciou alebo tehotenstvom. Ak tieto znaky nie sú zistiteľné, dospelosť sa určuje podľa veku. Chlapci alebo dievčatá, ktorí dosiahnu vek 15 rokov, sa stávajú dospelými. Abú Hanifa, zakladateľ Hanafijovskej právnej školy, však zastával trochu odlišné právne stanovisko: u chlapcov je to dosiahnutie 18. roku veku a u dievčat 17. roku veku.

⁷ AL-SBENATY, A. Zborník publikácií Abdulwahaba Al-Sbenatyho, publikácia *Islamské právo, oblasť mieru a vojny*, s. 1012.

2. Malekovská právna škola alebo právny smer (založil ju Malek Bin Anas, ktorý žil medzi rokmi 715 - 796) mala podobné stanovisko ako Hanafijovská právna škola, že dospelosť sa u chlapcov spozná ejakuláciou alebo spôsobením tehotenstva u ženy. V právnej úprave však zašla ďalej a určila rôzne telesné znaky u chlapcov a dievčat, ktoré by poukazovali na dosiahnutie dospelosti, ak by prvý znak nebol zistiteľný. Uviedla napr. zhrubnutie hlasu. Ak by ani tieto znaky neboli prítomné, dospelosť sa určuje dovŕšením 18. roku.

3. Šafijovská právna škola alebo právny smer (založil ju Muhammad Ibn Idris Al-šafii, ktorý žil medzi rokmi 766 - 820) určila dospelosť u chlapcov a dievčat dovŕšením 15. roku veku, pokiaľ sa predtým neobjavili fyzické znaky dospelosti. Pred dovŕšením 15. roku sa dospievanie dokazuje ejakuláciou, s podmienkou, že dospelosť nemôže nastať u chlapca ani dievčaťa skôr než po dovŕšení 9. roku veku.

4. Hanbalovská právna škola alebo právny smer (založil ju Ahmad Ibn Hanbal, ktorý žil medzi rokmi 780 - 855) zaujala právne stanovisko podobné stanoviskám ostatných právnych škôl, že fyzickými znakmi dospelosti sú najmä ejakulácia (u dievčat aj menštruácia a ťarchavosť). Ak sa dospelosť

nepotvrdí fyzickými znakmi, určuje sa dovŕšením 15. roku veku.⁸

To boli v stručnosti základné predpoklady dosiahnutia plnoletosti, ktoré určili základné právne školy islamského práva.

Vek dospelosti sa určil všeobecne, avšak v niektorých komplikovanejších spoločenských alebo právnych otázkach a vzťahoch sa určil špecificky, buď na základe potreby ochrany spoločnosti, alebo ochrany samotných dospievajúcich jednotlivcov.

4.1 Právo na život

Úpravu všeobecného práva na život sme si už vysvetlili. Objasníme si ešte, ako sa toto právo konkrétne uplatňuje vo vzťahu k deťom.

Načrtli sme znamenia a ustanovenia Koránu, ktoré určujú, že novorodenci nesmú byť zabíjaní a že ten, kto tak koná, sa bude za tento čin zodpovedať v Súdny deň.

⁸ **AL-JAZEERI, Abdulrahman. Fiqh podľa základných štyroch právnych škôl (al-fiqh ala al-mazaheb al-arbaa).** Káhira: Dar Al-Ghad Al-Gadeed, 2005, s. 602–603.

Napriek rozsiahlej diskusii v minulosti aj súčasnosti o tom, kedy možno plod považovať za ľudskú bytosť, som presvedčený, že už v momente počatia dieťaťa existuje predpoklad, že sa plod vyvinie v úplného človeka, a preto je od tohto momentu chránený.

Úvahy o tom, kedy sa plod dostáva do štádia, keď ho možno považovať za bytosť vyvíjajúcu sa v úplného človeka, sa rôznili. Vo väčšine prípadov však základné právne školy islamského práva vychádzali z výroku proroka Muhammada, ktorý hovorí, že štyridsiatym dňom alebo nocou od počatia je do plodu vdýchnutý duch. Učenci to považovali za deň, keď plod začína byť ľudskou bytosťou, preto sa tehotenstvo od štyridsiateho dňa po počatí nesmie prerušiť. Hovoríme o výroku proroka Muhammada, pretože Korán o momente, kedy sa plod mení v človeka, nič neurčuje. Korán určuje štádia vývoja plodu, ale bez presného časového určenia momentu, kedy nastávajú iné než fyzické zmeny.

Výrok proroka Muhammada sa nachádza v zbierke výrokov *Sahíh Al-buchári* pod číslom 7454⁹. Abdallah bin Mesúd

⁹ Počet spracovaní a vydání zbierky výrokov proroka Muhammada s názvom *Sahíh Al-buchári*, je značný. Niektoré vydania sa obmedzujú len na časť výrokov (neuvádzajú všetky), preto sa môže stať, že číslo výroku sa od vydania k vydaniu zmení. Výrok sa však v zbierke stále nachádza, len pod iným číslom. Viac k zbierkam výrokov proroka Muhammada pozri publikáciu **AL-SBENATY, A. Islamské právo, oblasť mieru a vojny** alebo **AL-SBENATY, A. Manželstvo a rozvod podľa islamského náboženstva, islamského práva a podľa právnych úprav niektorých islamských krajín.**

povedal: „Posol Boží (požehnanie a mier Božie nech ho sprevádzajú) nám rozprával – a on je pritom ten pravdovravný, o pravdovravnosti koho niet pochyb – že: *Tvorenie kohokoľvek z vás sa dáva dohromady v lone svojej matky počas 40 dní alebo 40 nocí. Potom sa zmení na pijavicu, (niečo) jej podobné. Potom sa zmení v kúsok žutého mäsa, (niečo) jemu podobné. Potom je k nemu poslaný anjel, ktorý vyriekne štyri slová a zapíše: jeho potravu (majetky), ktorá mu bude daná, dĺžku jeho života, skutky, ktoré vykoná a to, či bude nakoniec patriť medzi tých, ktorí budú zatratení alebo medzi tých, ktorí uspejú. Potom je doň vdýchnutý duch. Nieкто z vás preto môže konať skutky, ktoré konajú tí, ktorí budú patriť medzi obyvateľov raja, a neostane mu k tomu, aby sa doň (raja) dostal viac než o dĺžke lakt'a; v tom sa však naplní to, čo bolo preňho určené v knihe, a vykoná niečo, čo konajú tí, ktorí budú patriť medzi obyvateľov pekla, čím nakoniec vojde do pekla. Naopak, nieкто z vás môže konať skutky, ktoré konajú tí, ktorí budú patriť medzi obyvateľov pekla, a neostane mu k tomu, aby sa doň (pekla) dostal viac než o dĺžke lakt'a; v tom sa však naplní to, čo bolo preňho určené v knihe, a vykoná niečo, čo konajú tí, ktorí budú patriť medzi obyvateľov raja, čím nakoniec doň (do raja) vojde.*“

Uvedený výrok nájdeme vo viacerých zbierkach výrokov proroka Muhammada, niekde s menšími odlišnosťami v slovách, ktoré obsahuje. Význam však zostáva takmer totožný.

Výrok sa stal podkladom viacerých náboženských základných názorov a stanovísk učencov, hlavne ohľadom otázky, či je všetko človeku vopred predpísané pri jeho narodení, t. j. či je už v tom okamihu jasné, či skončí v raji alebo pekle po prechode duše z terajšieho života do ďalšieho.

Na tému predurčenia osudu existuje v islamskej literatúre množstvo kníh, článkov a stanovísk. Niektoré tvrdia, že človeku je všetko predurčené dopredu. Iné tvrdia, že nič nie je predurčené a výroky, z ktorých by vyplývalo opak, nie sú v súlade s Koránom, preto ich nemožno brať do úvahy, aj keď sa označujú ako dôveryhodné. Sú aj publikácie a stanoviská, ktoré sa snažia zodpovedať túto otázku v priestore medzi oboma uvedenými stanoviskami a dospieť ku kompromisu. V minulosti totiž došlo v dôsledku tohto výroku k niekoľkým ozbrojeným konfliktom medzi zástancami prúdu, ktorí tvrdia, že všetko je predurčené, a prúdu, ktorí tvrdia, že nič nie je predurčené.

Nie je mojím zámerom tu obsírnejšie zaoberať otázkou predurčenia skutkov a osudu, ale keďže je spojená s otázkou narodenia dieťaťa, pokúsim sa ju stručne popísať a vyjadriť aj svoj názor.

Zástancovia prúdu, ktorí si uvedený výrok vysvetľujú tak, že všetko je predurčené, nepripisujú váhu skutkom človeka ani jeho presvedčeniu vo vzťahu k určeniu miesta, kde nakoniec skončí (v raji alebo pekle). To otvorilo priestor pre myšlienky, že je jedno, čo človek koná, ako myslí a čo dodržiava; nakoniec

sa pred koncom svojho terajšieho života stane niečo, čo ho dostane tam, kde mu to bolo predurčené – súdené. Samozrejme, takéto úvahy sú v úplnom protiklade s tým, čo nám Boh v Koráne zoslal. Preto sa javí bližšie k pravde nebrať ho do úvahy, ak by sa mal vykladať takýmto spôsobom.

Výrok však stanovuje určitú hranicu, o ktorú sa právo oprelo pri určovaní, kedy plod nadobúda ľudské vlastnosti, čo predstavuje maximálnu hranicu, po ktorej nie je možné plod legálne potrať (výnimka je len v prípade vážneho ohrozenia života matky). Preto je tento výrok v danej otázke veľmi užitočný, najmä keďže je označený ako dôveryhodný.

Výrok prináša tri základné informácie:

a) *Tvorenie kohokoľvek z vás sa dáva dohromady v lone svojej matky počas 40 dní alebo 40 nocí.* Uvedenie dní alebo nocí pravdepodobne naznačuje, že k počatiu mohlo dôjsť počas dňa alebo noci. Počas týchto prvých 40 dní alebo nocí sa zrejme tvorí základ plodu. Určite to neznamená, že stvorenie človeka je už dokončené, pretože po týchto 40 dňoch/nociach prichádza štádium, keď sa plod podobá pijavici (v tejto podobe sa prichytí a pripojí na vnútornú stranu maternice). Výrok nám ďalej oznamuje, že po 40. dňoch alebo nociach od počatia nastáva výrazná zmena.

b) *Potom sa zmení na pijavicu, (niečo) jej podobné. Potom sa zmení v kúsok žutého mäsa, (niečo) jemu podobné. Potom*

je k nemu poslaný anjel, ktorý vyriešne štyri slová a zapíše: jeho potravu (majetky), ktorá mu bude daná, dĺžku jeho života, skutky, ktoré vykoná a to, či bude nakoniec patriť medzi tých, ktorí budú zatratení alebo medzi tých, ktorí uspejú. Tu sa ponúkajú štyri možné výklady:

ba) poverený anjel skutočne zapíše uvedené predurčenia. Je však možné, že tak urobí na základe daností, ktorými plod disponuje z genetického a iného hľadiska. Predstavuje to určité predurčenie, neznamená to však, že sa nemôže zmeniť.

bb) poverený anjel skutočne zapíše uvedené predurčenia, ktoré sú dané až do konca života človeka. Na základe slobody výberu a rozhodovania, ktorú Boh človeku v určitom rozsahu dal, sa však môže stať, že človek bude počas života konávať dobro a v súlade s tým, čo Boh prikázal, no na jeho konci skĺzne a vykoná čin, ktorý ho privedie do pekla, alebo naopak. Konečné posúdenie skutkov však vždy závisí od Boha Najvyššieho. Takýto význam môže predstavovať varovanie pre veriacich, aby dbali, aby ich posledné skutky v tomto živote boli v súlade s tým, čo Boh určil. Zároveň to môže byť varovanie pre tých, ktorí odmietajú veriť, aby ich posledné skutky boli v súlade s tým, čo Boh určil, a aby neumreli odmietajúc vieru. Bolo by to aj v súlade so znamením Koránu 3:102. Takto chápaný význam znamená, že človek sa má vždy snažiť konať v súlade s tým, čo Boh v Koráne zoslal, pretože žiaden človek nemá zaručené, kde ho jeho posledné skutky v terajšom živote nakoniec privedú

a kde po Súdnom dni skončí. Koniec určujú skutky človeka (pričom tie posledné môžu byť rozhodujúce) a Božia milosť a odpustenie.

bc) poverený anjel skutočne zapíše uvedené predurčenia, ktoré sú dané až do konca života človeka, ale Boh ich môže zmeniť, keď tak sám určí. K tejto úvahe ma privádza skutočnosť, že Boh vykoná, čo chce, nik ani nič Ho nemôže obmedziť, a tiež viaceré znamenia Koránu, napr. kapitoly 13:38-39:

„38. Poslali sme už pred tebou poslov a učinili sme im družky a potomstvo. A neprislúcha žiadnemu poslovi, aby prišiel so znamením, jedine s Božím povolením. Každý určený čas má svoju Knihu. 39. Boh vymaže, čo chce a potvrdzuje, čo chce. A u Neho je Matka Knihy“.

Druhé znamenie jasne určuje, že Boh vymaže, čo chce, a potvrdzuje, čo chce. Ide o dynamický a meniaci sa proces.

bd) štvrtá možnosť výkladu vyplýva z hlbšieho zamyslenia nad znameniami Koránu. Boh Najvyšší určil a vytvoril Knihu na začiatku stvorenia nebies a Zeme. Do tejto Knihy vložil všetko. Jednou z úloh tejto základnej Knihy je ukázať stvoreniam, že On je Tvorca všetkého a má moc určovať čokoľvek, čo sa deje, bez ohľadu na čas, miesto alebo iné veličiny. Je možné, že táto základná Kniha obsahuje presný popis toho, ako sa každý človek narodí, žije a zomrie, vrátane všetkého, čo vykoná a ako myslí. Je v nej presne popísaná

budúcnosť každého. To, čo je v nej zapísané, neovplyvňuje život človeka (hlavne slobodu rozhodovania, keďže človek je v ničom riadený a v ničom má slobodu rozhodnúť sa) a ani ho ovplyvňovať nemá, ale v Súdny deň sa informácie o každom človeku porovnajú s tým, čo človek v skutočnosti konal, aby Boh ukázal stvoreným, že všetko pozná od momentu stvorenia a že On je jediný Stvoriteľ s absolútnou mocou a poznaním – nič ani nik sa Mu nevyrovná.

O uvedených štyroch možnostiach, hlavne o štvrtej, však musím dodať, že ide o vlastné úvahy, ku ktorým som dospel hlbšou analýzou a zamyslením sa nad znameniami Koránu a vyjadreniami zástancov nemennosti osudu, ako aj tých, ktorí tvrdia, že človek má svoj osud vo vlastných rukách.

c) *Potom je doň vdýchnutý duch.* Podstatné je všimnúť si, že veta používa slovo „duch“, nie „duša“. Obe slová pritom nie sú totožné. V publikáciách a stanoviskách muslimských autorov a učencov sa často slovo duch stotožňuje so slovom duša. Niektorí učitelia a autori dospeli určitou úvahou k záveru, že duch je určité štádium (prvotné štádium) tvorby duše. Z Koránu však jasne vyplýva, že „duch“ je niečo samostatné, iné ako „duša“, aj keď sú obe tieto zložky človeka prepojené s telom a všetky tri zložky (duša, duch a telo) navzájom spolupracujú.

Ako som uviedol vo svojom príspevku *Smrť a posmrtný život podľa Koránu a tradície*¹⁰ prednesenom na medzinárodnom výskumnom projekte *Smrť v tranzite*, javí sa, že človek sa skladá z troch základných zložiek: duša, telo a duch. Duch sa pritom javí ako životná sila, ktorá spája dohromady dušu s telom. Na rozdiel od fyzicky sa tvoriaceho plodu je duch niečo, čo je plodu dané mimo tohto fyzického procesu – z prostredia mimo tela.

Učenci, ktorí stotožnili dušu s duchom, konštatujúc, že ide o to isté, alebo tí, ktorí sa vyslovili za to, že duch je prvotným štádiom duše, sa pravdepodobne snažili vysporiadať s otázkou: kde sa v celom procese stvorenia človeka nachádza samotná duša a kedy vzniká.

Napriek tomu, že sa duša v uvedenom výroku proroka Muhammada nespomína, javí sa možnosť, že duša v jej čistej forme sa prenáša do plodu od rodičov, konkrétne od otca, a následne ju duch prepojí s telom plodu, ktorý je už v určitom štádiu vývinu. K tejto úvahe ma priviedla analýza viacerých znamení Koránu. Možné je aj to, že duša prichádza do plodu spolu s vdýchnutím ducha, keď sa spojí s telom v danom štádiu vývinu (úvaha prezentovaná niektorými učencami a autormi).

¹⁰ PERES, Imrich – PROCHÁZKA, Pavel (eds.). *Smrť v tranzite II. Biblické, historické, etické a praktické pozadie smrti*. Príspevok: AL-SBENATY, Abdulwahab. *Smrť a posmrtný život podľa Koránu a tradície*. Praha: Institut vzdělávání EMC, 2023. ISBN 978-80-7356-051-5.

V každom prípade, ak berieme do úvahy uvedený výrok proroka Muhammada, v štyridsiaty deň/noc sa s plodom deje niečo významné. Buď je to vyvrcholenie určitého štádia, na konci ktorého sa plod mení, alebo je to moment, keď sa do plodu niečo nové „vloží“ a plod na základe toho pokračuje vo vývine iným spôsobom (než dovtedy, resp. umožní mu to vyvíjať sa ďalej do štádia úplného ľudského plodu).

V súvislosti s dobou nosenia plodu poukazujem na znamenie Koránu 46:15, ktoré určuje dobu nosenia a dojčenia dieťaťa:

„Odkázali sme človeku dobre zaobchádzať s rodičmi. Jeho matka ho nosila v strastiach a porodila ho v strastiach a jeho nosenie a odstavenie je v tridsiatich mesiacoch. Keď dosiahne dospelosť a dosiahne štyridsať rokov, povie: „Pane môj! Vnukni mi, aby som ňakoval za Tvoj dar, ktorý si daroval mne a mojím rodičom a aby som konal dobro, s ktorým budeš spokojný a naprav mi moje potomstvo. Kajám sa k Tebe a patrím medzi muslimov“.“

Korán v znameniach 2:33 a 31:14 určuje, že horná hranica povinnej doby dojčenia je dva roky, čo umožňuje vypočítať rozdiel medzi znameniami 2:33 a 31:14 a znamením 46:15 na 6 mesiacov (z 30. mesiacov odpočítame 24 mesiacov a získame 6 mesiacov). Šesť mesiacov predstavuje v podmienkach prirodzeného nosenia dieťaťa a jeho porodenia minimálnu dobu, po ktorej, ak sa dieťa narodí predčasne,

má možnosť prežiť. K tejto úvahe nás vedie znenie znamenia 2:33, ktoré jasne určuje, že doba dojčenia je 2 roky.

V známych výkladoch Koránu sa o tejto dobe (30. mesiacoch) uvádza, že doba nosenia dieťaťa sa odpočíta od celkového času 30 mesiacov a zvyšok predstavuje maximálnu povinnú dobu dojčenia. Z tohto východiska sa v islamskom práve odvíjala aj právna úprava v oblasti rodinného, civilného aj trestného práva ohľadom povinnosti dojčenia a finančného zabezpečenia počas tohto obdobia.

V súvislosti s počatím dieťaťa spomeniem aj jednu špecifickosť, ktorá je možno nepriamo s tým spojená – spôsob umývania sa muslima (muža a ženy) po ejakulácii, či už v dôsledku pohlavného styku muža a ženy alebo samostatného výronu (bez styku).

Korán a v jeho intenciách aj výroky proroka Muhammada určujú dva spôsoby umytia sa. Jeden predstavuje vykonanie malého očistenia, tzv. Wudu a vykonáva sa zvyčajne pred modlením, ak došlo k znečisteniu¹¹. Druhý spôsob je tzv. Ichtisál, ktorý predstavuje kompletné očistenie tela a vykonáva sa povinne pri väčšom znečistení tela. Bez vykonania ichtisálu sa muslim nesmie napr. modliť, čo je významné obmedzenie, keďže povinnosť modlitby je päťkrát denne. Ichtisál v podstate predstavuje umytie celého

¹¹ AL-SBENATY, A. Zborník publikácií Abdulwahaba Al-Sbenatyho, publikácia *Modlenie podľa islamského náboženstva*, s. 378.

tela podľa určitého jednoduchého postupu. Zaujímavé v tomto smere je, že povinnosť vykonania ichtisálu nastáva hlavne v štyroch prípadoch:

1. Pri prijatí islamu (stať sa muslimom).
2. Po smrti pred pochovaním tela.
3. U ženy po skončení menštruácie alebo šestonedelia po pôrode.
4. U muža aj ženy po ejakulácii – či už dôjde k nej pohlavným stykom alebo mimo neho.

Prvé dva body možno považovať za samozrejmosť (pri prvom, akoby sa človek narodil, a pri druhom opúšťa tento život). Tretí je skôr otázka očistenia sa od krvi a pocitu čistoty (ale tiež súvisí so zrodením nového života a stavom spojeným s fyzickou možnosťou počatia). Štvrtý bod je pre nás na tomto mieste najzaujímavejší.

Spôsoby, ako sa človek môže „zašpiniť“, sú rôzne. V niektorých prípadoch si kompletne očistenie vyžaduje samotná situácia a pocit znečistenia u človeka. Pod znečistením si možno predstaviť mnohé situácie. Jedna jediná situácia, po ktorej je však muslim povinný vykonať ichtisál, je ejakulácia (dokonca aj pri nedostatku vody musí vykonať aspoň symbolickú očistu zvanú Tajammom). Človek by si pritom mohol v mnohých prípadoch len umyť zašpinené miesto

(ejakuláciou), avšak to nestačí a musí vykonať celé očistenie tela.

Jediné vysvetlenie, ktoré ma v tejto súvislosti napadá, je, že ide o veľmi dôležitú záležitosť týkajúcu sa nového života. V materiáli ejakulátu sa totiž nachádza zárodok nového života, pričom počet spermií a vajíčok je obmedzený a postupom času sa znižuje.

Všetko, čo sme si doposiaľ uviedli, podčiarkuje výnimočnosť a jedinečnosť každého človeka ako živej bytosti Bohom stvorenej. Každý život, ktorý sa začne tvoriť, má už od začiatku sčasti určenú svoju cestu. Vyvíja sa, je ovplyvnený okolím, ovplyvňuje svoje okolie, disponuje obmedzenou slobodou voľby, nesie zodpovednosť za svoje rozhodnutia a iné.

V prenesenom význame predstavuje každý človek malý vesmír. Tisíce procesov v jeho tele musia fungovať správne a zosúladene, aby telo správne fungovalo. Spojenie tela a duše vytvára spleť koordinovaných procesov, ktoré navzájom súvisia. Vesmír v podobe človeka má svoj rozmer a pravidlá. Je akoby menším príkladom toho, ako vyzerá vesmír okolo nás. Znamenie Koránu 30:8 odkazuje: „**Nepremýšľali o svojich dušiach? Boh stvoril nebesá a zem a čo je medzi nimi, len v pravde a na čas stanovený. Veľa ľudí v stretnutie Pána svojho odmieta veriť.**“

Korán obsahuje mnohé znamenia, ktoré poukazujú na proces stvorenia človeka a jeho existencie. Samotné stvorenie – spôsob, akým bol človek utvorený, ako aj skutočnosť, čo všetko mu bolo umožnené – predstavuje pre človeka dôkaz o existencii Boha (Stvoriteľa) a o Jeho vlastnostiach. V Koráne sa napríklad v znamení 95:4 dočítame: „**Že sme stvorili človeka v najlepšej podobe.**“

Korán obsahuje mnohé znamenia, ktoré poukazujú na proces stvorenia človeka a jeho existencie, pričom toto stvorenie (spôsob, akým bol človek stvorený, čo všetko mu je umožnené a pod.) predstavuje určitý dôkaz pre človeka o existencii Boha (Stvoriteľa) a Jeho vlastnostiach. V Koráne sa dočítame napr. v znamení 95:4: „Že sme stvorili človeka v najlepšej podobe.“

Korán však nehovorí, že človek je stvorený na Božiu podobu, pretože Boh je jeden jediný, jedinečný; nič ani nik sa Mu nepodobá.

Z doterajšieho výkladu môžeme usúdiť, aký jedinečný je každý nový život a aký je dôvod, prečo Boh určil, že sa za žiadnych podmienok nesmie zmariť. Človeka možno života zbaviť len vo výnimočných prípadoch, keď jednotlivec zásadným spôsobom ubližuje ostatným a šíri skazu na Zemi, a to výlučne vo vzťahu ku konkrétnej osobe, ktorá koná zlo.

V súvislosti s právom plodu na život je žiaduce aspoň okrajovo načrtnúť diskusiu, ktorá sa v posledných desaťročiach vyvinula ohľadom potratov a silnejúcich hlasov podporujúcich potraty s argumentáciou, že ide o právo ženy rozhodovať o svojom tele a živote.

Je potrebné poznamenať, že podobné úvahy sa v minulosti ľudstva neobjavovali s takou intenzitou, akou sú prítomné za posledných desaťročiach. Tento trend je zrejme vyvolaný viacerými faktormi modernej spoločnosti: náročnými životnými a finančnými podmienkami, väčším sústredením ľudí na seba, rozmáhajúcimi sa krátkodobými vzťahmi a podobne.

Zástancovia tvrdej línie podporujúcej potraty argumentujú tým, že žena nesie plod, nesie ho vo svojom tele, a preto má právo rozhodnúť, či ho chce donosiť alebo nie.

Ak nebudeme túto otázku posudzovať čisto emocionálne, som zástancom toho, že žena má v tejto otázke právo na výber. Má ho ale len do momentu, kým nezistí, že je tehotná, t. j. že nesie v sebe zárodok nového života. V momente, keď sa plod zrodí, žena akoby dostala poverenie na jeho nosenie a porodenie. V momente počatia už nejde o právo voľby ženy – Boh ju totiž poveril tým, že pokiaľ otehotnie, má niesť túto zodpovednosť a starať sa o nový život, ktorý jej bol zverený. Ide o úlohu a poverenie dané od pôvodu vzniku človeka.

Žena má plné právo určovať, čo sama so sebou robí a ako naloží so svojím telom, má ho však len do momentu počatia (nie je pritom významné, či k nemu došlo na základe jej rozhodnutia alebo z dôvodu neopatrnosti). Od momentu počatia ide už o právo plodu na to, aby sa vyvinul, narodil a žil. Potrat by fakticky znamenal odobratie práva na život nového človeka.

V súvislosti s potratom je zaujímavá úvaha, ako sa budú v Súdny deň posudzovať skutky a zodpovednosť toho (človeka), ktorého život bol potratom zmarený? Domnievam sa, že sa budú posudzovať podľa pravidiel určených pre deti, ktoré nedospeli, t. j. za svoje skutky sa zodpovedať nebudú a pôjdu priamo do raja.

Ďalšia úvaha, ktorá sa v súvislosti s potratom vynára je, že žena, ktorá podstúpila potrat, svoje dieťa v skutočnosti neuvidí žiť, vyrastať a vyvíjať sa, pričom cesty dieťaťa a matky sa pravdepodobne po Súdnom dni rozdelia (stretnú sa zrejme len kvôli procesu súdenia, a potom sa rozdelia, najmä ak sa vykonanie potratu v tom ktorom prípade posúdilo v Súdny deň ako zabitie duše bez žiadnej viny, ktorej by sa ona dopustila).

Právo dieťaťa na ochranu treba vždy vnímať zo širšieho uhla pohľadu, ako súčasť určitého hodnotového systému, nie ako individuálnu otázku bez spojitosti s ostatnými základnými zásadami. Korán stanovuje každému človeku systém zásad, ktorých sa má držať. Intímny vzťah medzi mužom

a ženou je možný len na základe legálneho vzťahu, ktorým je manželstvo (štátom neevidované alebo štátom evidované)¹².

Právo mať alebo nemať deti patrí manželom a je ich spoločným rozhodnutím, aj keď islamské náboženstvo nabáda manželov založiť si rodinu s deťmi. Po počatí nadobúda dieťa právo na život, ktoré nie je výlučne voľbou matky alebo otca, ale je právom dieťaťa samotného. Výnimkou môže byť len vážne ohrozenie života alebo zdravia matky.

Dieťa má na základe uvedeného právo na život od počatia (najneskôr od 40. dňa po počatí) v zmysle všeobecnej zásady zákazu úmyselného zabitia. Po narodení má dieťa právo na život rovnako ako každý iný človek.

¹² K úprave štátom neevidovaného a štátom evidovaného manželstva pozri publikáciu **AL-SBENATY, A. Zborník publikácií Abdulwahaba Al-Sbenatyho**, s. 1093. **AL-SBENATY, Abdulwahab. Manželstvo a rozvod podľa islamského náboženstva, islamského práva a podľa právnych úprav niektorých islamských krajín.** Bratislava: LEVANT consulting, s.r.o., 2013. ISBN 978-80-969967-2-8. Druhé doplnené vydanie publikácie sa stalo súčasťou Zborníka publikácií Abdulwahaba Al-Sbenatyho.

4.2 Právo dieťaťa byť počaté v manželskom zväzku

Jedným z výnimočných práv, ktoré Korán dieťaťu priznáva, je byť počaté a splodené v legálnom zväzku (z pohľadu islamského náboženstva), nie mimo neho.

Pod legálnym zväzkom sa nemyslí len zväzok uzatvorený na štátnej inštitúcii alebo na úrade (napr. matrike), ale aj zväzok uzatvorený podľa islamského náboženstva, t. j. neformálny zväzok, ktorý spĺňa všetky náležitosti vzniku manželstva. V mojej publikácii *Manželstvo a rozvod podľa islamského náboženstva, islamského práva a podľa právnych úprav niektorých islamských krajín* som tento zväzok pomenoval islamským náboženstvom uznané, štátom neevidované manželstvo.

Počatie v legálnom zväzku zaručuje dieťaťu vopred viaceré práva:

a) Právo na život. Dieťa je počaté vo vzťahu muža a ženy, ktorý vznikol legálne (v zmysle zásad Koránu). Vstupom do tohto vzťahu sú si muž a žena plne vedomí svojich práv a povinností, hlavne záväzkov. Dieťa je počaté z vôle rodičov, z dobrovoľného a plánovaného vzťahu, nie náhodného alebo krátkodobého.

b) Právo na kompletnú starostlivosť počas tehotenstva. Otec má povinnosť zabezpečiť potreby matky v jej záujme aj v záujme dieťaťa, a matka je povinná starať sa o potreby dieťaťa, ktoré nosí v lone.

c) Právo na meno a priezvisko rodičov. Toto právo poskytuje dieťaťu okrem iného určité právo na rešpekt v spoločnosti, keďže bolo počaté v legálnom vzťahu. Deti počaté mimo legálneho vzťahu môžu byť spoločensky stigmatizované, čo predstavuje určitú psychickú ujmu postihujúcu dieťa (bez vlastného zavinenia) správaním sa jeho rodičov pri jeho počatí.

d) Právo na starostlivosť o dieťa zo strany otca. Ide najmä o právo na základné finančné zaopatrenie.

e) Ďalšie práva. Dieťa má okrem vyššie uvedených aj ďalšie práva, ktoré vyplývajú hlavne zo všeobecných zásad obsiahnutých v Koráne.

Intímny život manželov v rámci legálneho vzťahu má dosah nielen na muža a ženu, ale aj na ich deti, spoločenskú akceptáciu, širší okruh rodinných väzieb medzi rodinami manželov a ďalšie oblasti.

Ak si manželia vyhovujú navzájom aj po tejto stránke, chránia jeden druhého pred akýmkoľvek prejavmi mimomanželského intímneho styku, čím pomáhajú sami sebe, ale aj jeden druhému žiť podľa zásad, ktoré Boh v tejto oblasti ľuďom stanovil.

Jedného dňa prorok Muhammad (p.) svojim spoločníkom povedal: „Intímny život každého z vás predstavuje pre vás dobrý skutok.“ Prorokovi spoločníci sa spýtali začudovane: „Ak niekto z nás naplní svoje túžby (v rámci manželstva), tak má za to dobrý skutok?“ Prorok povedal: „Ak by niekto z vás uspokojil svoju túžbu nemravným spôsobom, považuje sa to za hriech a zlý skutok?“ Prorokovi spoločníci odpovedali: „Áno.“ Prorok nato povedal: „Ak si niekto uspokojí svoju túžbu mravným spôsobom, má za to odmenu.“¹³ Odmenou sa tu myslí získanie dobrých skutkov.

Deti z legálneho manželstva majú lepšiu možnosť vyrastať a prežiť v dobrých podmienkach, nielen z hľadiska súdržnosti rodiny, ale aj finančného zabezpečenia. Vstupom do manželstva (aj keď štátom neevidovaného, ale islamským náboženstvom uznaného) sa predpokladá, že manželia majú vytvorenú aspoň základnú predstavu spoločného života, vrátane detí, spôsobu ich výchovy a ďalších podstatných otázok spoločného spolunažívania.

¹³ AL-SBENATY, A. Zborník publikácií Abdulwahaba Al-Sbenatyho, publikácia *Islam – viera a náboženstvo*, s. 66 zborníka.

4.3 Právo na dobré meno

Právo dieťaťa na dobré meno vyplýva zo všeobecných zásad obsiahnutých v Koráne, nie je však upravené osobitne. Nájdeme však niektoré výroky proroka Muhammada v ktorých sa táto záležitosť spomína.

V jednom zo známych výrokov pripísaných prorokovi Muhammadovi sa uvádza, že najlepšie mená, aké sa môžu dieťaťu dať, sú tie, v ktorých sa prejavuje úcta alebo vďaka Bohu. Väčšinou ide o zložené mená, ako napr. Abdullah – „poddaný Bohu“, alebo Abdulrahman – „poddaný Bohu, v moci ktorého je milosť“. Tento výrok je však označený ako nedôveryhodný, čo znamená, že sa nemá brať do úvahy.

Výrok, ktorý sa považuje za dôveryhodný, sa nachádza v zbierke výrokov proroka Muhammada Sahih Ebí Dáved, číslo výroku/strany 4949. V tomto výroku mal prorok Muhammad povedať: „Boh má z mien najradšej meno Abdullah (poddaný Bohu) a Abdulrahman (poddaný Bohu, v moci ktorého je milosť).“

Po smrti proroka Muhammada sa deťom zvykli dávať aj mená Muhammad, Ali, Omar, Adam, ale aj mená ostatných známych prorokov a iné mená. Z dievčích mien sa zvykli dávať mená manželiek, dcér a vnučiek proroka Muhammada, napr. Fatima, Ajiša a podobne.

V dnešnej dobe, keď ľudia cestujú a zdržiavajú sa v zahraničí po dlhšiu dobu alebo sa tam usádzajú, sa začali dávať deťom mená kratšie a bez písmen špecifických pre arabský jazyk. Stále však musí ísť o mená, ktoré nie sú hanlivé a sú v súlade s islamským náboženstvom; napríklad nesmú sa dávať mená, ktoré by znamenali pridruženie k Bohu.

4.4 Právo na finančné zaopatrenie, vrátane práva na finančné zaopatrenie z poctivých zdrojov

Právo na finančné zaopatrenie zahŕňa dve základné zložky:

1. Právo na finančné zaopatrenie vo všeobecnosti.
2. Právo na finančné zaopatrenie z poctivých zdrojov.

Právo na finančné zaopatrenie z poctivých zdrojov bolo vyčlenené samostatne kvôli jeho nesmiernej dôležitosti, ktorú Korán zdôrazňuje v niektorých svojich znameniach.

4.4.1 Právo na finančné zaopatrenie

Právo dieťaťa na finančné zaopatrenie je zakotvené priamo v Koráne. Určujú ho hlavne tieto znamenia:

Znamenie 31:14: „Odkázali sme človeku dobré správanie sa k jeho rodičom. Jeho matka ho nosila zo stavu slabosti k stavu slabosti a jeho odstavenie sa udeje v priebehu dvoch rokov. Ďakuj Mne i rodičom tvojim. Ku Mne speje koniec.“

Znamenie 2:233: „Matky majú koiť svoje deti celé dva roky; to platí pre toho, kto by chcel dovŕšiť kojenie. A ten, komu sa narodili tieto deti má povinnosť zabezpečiť im potravu a ošatenie podľa dobrej zvyklosti. Žiadnej duši nie je uložené nič iné než to, čo zvládne. Nesmie byť poškodená matka dieťaťom svojím, ale ani ten, komu sa dieťa narodilo, dieťaťom svojím. Pre dediča platí to isté. Ak by ale obaja ho chceli odstaviť od kojenia po vzájomnej dohode a porade, tak nezhrešia. A ak by ste si chceli vziať dojku pre vaše deti, tak nezhrešíte, pokiaľ jej odovzdáte, čo ste sľúbili podľa dobrej zvyklosti. A obávajú sa Boha a vedzte, že Boh vidí všetko, čo konáte.“

Znamenie 46:15: „Odkázali sme človeku dobre zaobchádzať s rodičmi. Jeho matka ho nosila v strastiach a porodila ho v strastiach a jeho nosenie a odstavenie je v tridsiatich mesiacoch. Keď dosiahne dospelosť a dosiahne štyridsať rokov, povie: „Pane môj! Vnukni mi, aby som ďakoval za Tvoj dar, ktorý si daroval mne a mojim rodičom a aby som konal dobro, s ktorým budeš spokojný a naprav mi moje potomstvo. Kajám sa k Tebe a patrím medzi muslimov“.“

Znamenie Koránu 2:233 určuje, že doba dojčenia dieťaťa je najdlhšie dva roky, pokiaľ otec chce, aby bolo dojčenie úplné. Toto platí aj pre dediča, ktorý po otcovi dedí a preberá jeho povinnosti a právne postavenie vo vzťahu k starostlivosti o dieťa. Prednosť na dojčenie má matka. Ak by matka nemohla alebo nechcela dojčiť, alebo by sa s otcom dohodli inak, je povinnosťou otca zabezpečiť náhradu – dojku. Počas najdôležitejších prvých dvoch rokov života dieťaťa je oň zabezpečená starostlivosť zo všetkých stránok.

Po uplynutí doby dojčenia Korán už priamo nerieši otázku finančného zaopatrenia dieťaťa. Rieši už len okrajovo otázku výchovy a právo na dedičský podiel.

V zbierkach výrokov proroka Muhammada nájdeme viaceré výroky, na základe ktorých prorok odkazuje muslimom, aby sa starali o svoje rodiny. V niektorých výrokoch prorok osobitne odkazuje otcom starať sa o dcéry.

Muhammad (p.) povedal: *„Kto by živil dve dcéry a staral sa o ne, až kým by ony nedosiahli dospelosť, prideme v deň zmŕtvychvstania ja a on takto – potom spojil svoje dva prsty.“* Ďalej povedal: *„Kto by mal dcéry a musel by sa o ne starať,*

a staral by sa o ne dobre, bude to preňho ochrana pred ohňom.“¹⁴

4.4.2 Právo na finančné zaopatrenie z poctivých zdrojov

Právo dieťaťa na finančné zaopatrenie z poctivých zdrojov je právo, ktoré mu vyplýva zo základných zásad islamského náboženstva.

Rodičia, najmä otec (vrátane toho, kto by nastúpil na jeho miesto ako dedič alebo opatrovník¹⁵), sa musia postarať, aby dieťa nedostávalo výživu ani potravu zo zdrojov, ktoré Korán zakázal. Ide napríklad o peniaze z krádeže, úžery, podvodu alebo úplatkov.

Korán odkazuje rodičom, že vychovávanie dieťaťa z takýchto prostriedkov má zlý koniec. Môže to viesť k rôznym následkom – napríklad k tomu, že rodičia premárnia výchovu dieťaťa,

¹⁴ AL-SBENATY, A. *Zborník publikácií Abdulwahaba Al-Sbenatyho*, s. 1640. AL-SBENATY, Abdulwahab. *Prvý štát muslimov založený za života proroka Muhammada a prvých štyroch kalifov*. Bratislava: vlastným nákladom, 2017. ISBN 978-80-972631-9-5. Druhé doplnené vydanie publikácie sa stalo súčasťou *Zborníka publikácií Abdulwahaba Al-Sbenatyho*.

¹⁵ K otázke opatrovania dieťaťa a starostlivosti oň po rozvoze rodičov pozri tiež AL-SBENATY, Abdulwahab, *Zborník publikácií Abdulwahaba Al-Sbenatyho*, s. 716.

jeho budúcnosť, návyky alebo dokonca spôsob, akým sa k nim bude dieťa v budúcnosti správať.

Naplnlo sa tu prejavuje princíp kvality pred kvantitou. Druh prostriedkov, z ktorých sa dieťa vychováva, aj keď by ich bolo menej, má prednosť pred kvantitou. Menej prostriedkov z poctivých zdrojov je lepšie než veľa prostriedkov z pochybných zdrojov.

Výchova dieťaťa totiž nespočíva len v tom, dopriať mu všetko, čo si zažela, alebo zabezpečiť mu čo najluxusnejší život.

Potrava a prostriedky, na ktorých sa dieťa vychováva, majú významný vplyv na jeho budúcnosť.

Osud dieťaťa je totiž do určitej miery spojený s jeho rodičmi v tomto živote, ale aj v živote, ktorý bude pokračovať po smrti. Znamenie Koránu 52:21 odkazuje:

„Tí, ktorí uverili a ich potomstvo ich nasledovalo vo viere, k tým pripojíme ich potomstvo a neuberieme im z ich konaní nič. Každý má v zálohe len to, čo získal,“.

Znamenie odkazuje, že ak niekto verí v Boha a vychová svoje potomstvo vo viere v Neho – podľa zásad, ktoré Boh určil v Koráne – a toto potomstvo na viere vytrvá, bude v ďalšom živote pripojené k svojim rodičom. V Súdny deň si totiž každý prinesie svoje skutky. Preto je dobrá a správna výchova jedným

zo základných predpokladov, aby si potomkovia odniesli z terajšieho života dostatok dobrých skutkov, ktoré im umožnia pripojiť sa k rodičom. V istom zmysle sa možno skutky rodičov a detí podporia – tam, kde jednému bude niečo chýbať, môže to byť nahradené niektorými dobrými skutkami toho druhého.

Finančné zaopatrenie neznamená, že dieťa sa má automaticky podieľať na bohatstve svojich rodičov. Platia tu totiž dve pravidlá, ktoré stanovuje znamenie 2:233:

a) Ten, kto je povinný zabezpečiť finančné zaopatrenie dieťaťa a matky, má povinnosť poskytnúť takéto zaopatrenie v zmysle dobrej zvyklosti. Ide o prvotný princíp. Dobrá zvyklosť predstavuje zaužívané pravidlá v podobných situáciách v mieste, kde sa dieťa a matka nachádzajú; to majú otec a matka dodržať. Ak napríklad dobrá zvyklosť v určitej krajine stanovuje, že otec má zabezpečiť zaopatrenie matke a dieťaťu minimálne vo výške 500 eur mesačne, potom je otec viazaný touto sumou, bez ohľadu na svoj majetok. Všetko, čo by otec dal navyše, je už nepovinné.

Matka sa má starať o dieťa, preto sa predpokladá, že starostlivosť po dobu dojčenia bude ekvivalentná zamestnaniu (pokiaľ by nedojčila a pracovala). Aj v tomto prípade sa zaopatrenie matky riadi miestnou zvyklosťou.

Pozoruhodné na tomto znamení je, že je aplikovateľné aj na súčasné vzťahy. Uprednostňuje, aby sa matka ujala

dojčenia a starostlivosti o dieťa. Ak tak neurobí, je povinnosťou otca zabezpečiť dieťaťu náhradnú starostlivosť (vrátane finančného zabezpečenia).

b) Nikomu sa neukladá viac, než čo je schopný zabezpečiť. Ide o druhotné pravidlo, ktoré určuje, že ak je muž nemajetný a nemôže zabezpečiť zaopatrenie vo výške podľa dobrej zvyklosti, má povinnosť poskytnúť dieťaťu zaopatrenie v rozsahu, ktorý mu umožňujú jeho pomery. Počíta sa s tým, že blízka rodina a spoločnosť pomôžu otcovi, ak by nebol schopný zabezpečiť ani minimum podľa dobrej zvyklosti.

Predpokladá sa, že otec bude mať záujem o čo najlepšie zaopatrenie dieťaťa a zároveň o to, aby matka mala čo najlepšie podmienky na starostlivosť o dieťa. Tento predpoklad vychádza hlavne z toho, že intímny vzťah muža a ženy musí byť legálny z pohľadu islamského náboženstva, čím je daný aj jasný súhlas a zámer starať sa o deti, ktoré z takéhoto vzťahu vziđu.

4.5 Právo na dedičský podiel

Právo na dedičstvo a dedičský podiel prislúcha dieťaťu už od počatia. Ak sa dieťa narodí živé, má právo dediť a jeho dedičia majú právo dediť po ňom.

K úpravám dedičského práva patrí aj právo dieťaťa, ktoré bolo v čase smrti poručiteľa počaté, ale ešte nenarodené (za predpokladu, že sa narodí živé). Stručne možno uviesť, že ak je v čase smrti poručiteľa počaté dieťa (ktoré by dedilo, keby bolo už narodené), jeho dedičský podiel je odložený do okamihu jeho narodenia – či už sa narodí živé alebo mŕtve. Ak sa narodí živé, zdedí svoj dedičský podiel. Ak sa narodí mŕtve, rozlišujú niektorí učenci a právne autority dve situácie:

1. Narodené mŕtve bez zavinenia, t. j. smrť nebola vyvolaná zámerne ani z nedbanlivosti (učenci to vyjadrili slovami: „bez toho, aby bolo matke ublížené“). V tomto prípade dieťa nededí nič a nemajú nárok na dedičský podiel ani jeho príbuzní, ktorí by dedili po ňom – dedí sa, akoby dieťa nebolo vôbec počaté.

2. Narodené mŕtve so zavinením, t. j. smrť plodu bola spôsobená zámerne alebo z nedbanlivosti (učenci to vyjadrili slovami: „ak bolo matke ublížené a v dôsledku toho plod zomrel“). V tomto prípade podľa Hanafijovskej právnej školy mŕtve dieťa dedí a dedí sa aj po ňom. Podľa Šafiiovskej,

Hanbalovskej a Malekovskej právnej školy takéto mŕtve dieťa nededí a ani sa po ňom nededí.¹⁶

Uvedená úprava poukazuje predovšetkým na skutočnosť, že počatie dieťaťa sa už zohľadňuje v právnych vzťahoch v rámci spoločnosti, aj keď do jeho narodenia len v obmedzenej miere, zodpovedajúcej právnemu a fyzickému stavu dieťaťa v lone matky.

4.6 Právo dieťaťa na adekvátnu, riadnu a striedmu starostlivosť

Právo na adekvátnu starostlivosť vychádza z práva dieťaťa na starostlivosť, aká sa bežne poskytuje deťom v mieste, kde žijú.

Riadna výchova zahŕňa právo dieťaťa na starostlivosť vo všetkých aspektoch jeho života – nielen o fyzickú stránku, ale aj o psychickú, vzdelávaciu a duchovnú stránku.

¹⁶ AL-SBENATY, A. *Zborník publikácií Abdulwahaba Al-Sbenatyho*, s. 1459 a nasl. AL-SBENATY, Abdulwahab. *Dedičské právo podľa islamského náboženstva a islamského práva*. Bratislava: vlastným nákladom, 2019. ISBN 978-80-570-0595-7. Druhé doplnené vydanie publikácie sa stalo súčasťou *Zborníka publikácií Abdulwahaba Al-Sbenatyho*.

Striedma starostlivosť sa rozumie predovšetkým výchova, ktorá dieťaťu poskytuje základné usmernenie v živote. Zahŕňa napríklad aj právo dieťaťa nebyť vychovávané v prostredí nadmerného prepychu, nadmernej chudoby, v extrémnych podmienkach alebo v prostredí, ktoré by mohlo ohroziť jeho fyzický či duševný vývin.

Uvedené tri požiadavky (adekvátne, riadne a striedma starostlivosť) znamenajú, že dieťa má v prvom rade právo na starostlivosť zo strany otca a matky. Korán pritom zdôrazňuje, že prvé dva roky od narodenia dieťaťa má byť jeho opatera zverená matke, pokiaľ jej v tom nebránia vážne prekážky. Vztahuje sa to aj na prípad rozvodu rodičov.

Vo svojej publikácii *Manželstvo v islame*¹⁷ uvádzam podrobnejšie, ako je upravený vzťah otca a matky k dieťaťu po rozvode:

„V stručnosti možno zhrnúť:

- Pokiaľ by došlo k rozvodu alebo k úmrtiu matky, zveruje sa výchova dieťaťa matke alebo inej osobe podľa určeného poradia.

- Matka má nárok na odmenu za výchovu dieťaťa (mimo manželstva). Je to právo, ktoré jej prislúcha za to, že obetuje svoj

¹⁷ AL-SBENATY, A. *Zborník publikácií Abdulwahaba Al-Sbenatyho*, publikácia *Dedičské právo podľa islamského náboženstva a islamského práva*, s. 716 a nasl. zborníka.

čas (napr. nepracuje) na správnu a dostatočnú výchovu dieťaťa. Matka sa takejto odmeny môže aj zriecť alebo ju otcovi či poručníkovi dieťaťa odpustiť.

- Matka a dieťa majú právo na zaopatrenie zo strany otca alebo poručníka dieťaťa (pokiaľ by jeho otec nežil). Takéto zaopatrenie sa pritom posudzuje podľa finančných možností otca, ktorý má svojmu dieťaťu a jeho matke zabezpečiť slušné bývanie (aj keď napr. len prenájmom obydľia), ošatenie, stravu atď.

- Po skončení doby opatery stráca matka nárok na odmenu, pričom jej prislúcha aj naďalej právo na zaopatrenie zo strany otca, pokiaľ dieťa ostáva u nej.“

Právo na riadnu a striedmu starostlivosť zahŕňa okrem iného právo dieťaťa byť vychovávané vlastným otcom i vlastnou matkou. Islamské právo toto právo dieťaťa zakotvilo tak, že v prípade rozvodu manželstva má dieťa do určitého veku (odlišného pre chlapcov a dievčatá) zostať v starostlivosti matky, a po jeho dosiahnutí prechádza do starostlivosti otca. Tento princíp vychádza z presvedčenia, že v prvých rokoch života dieťa potrebuje predovšetkým starostlivosť matky, zatiaľ čo od určitého veku je preň dôležitejšia pevnejšia výchova otca, ktorá mu dá správny základ do života.

Súčasne zdôrazňuje právo každého rodiča vidieť svoje dieťa, byť s ním v kontakte a uplatniť určité výchovné mechanizmy

aj v prípade, že dieťa je v starostlivosti druhého rodiča. Toto právo je pritom často vnímané ako právo dieťaťa na rodiča – na jeho prítomnosť a lásku – než ako právo rodiča na dieťa.

Pokiaľ právo na výchovu vnímame ako právo dieťaťa (a nie rodiča), potom aj rodičia vnímajú vzťah k dieťaťu triezvejšie a zameriavajú sa na záujem dieťaťa, nie svoje osobné spory či neochotu komunikovať alebo sa dohodnúť. Tento princíp zvyrazňuje aj veta znamenania Koránu 2:233: „**Nesmie byť poškodená matka dieťaťom svojim, ale ani ten, komu sa dieťa narodilo, dieťaťom svojim. Pre dediča platí to isté.**“

V rámci práva dieťaťa na riadnu a striedmu starostlivosť sa dostávame k veľmi zásadnej otázke, ktorou je náboženské usmernenie dieťaťa rodičmi.

Otázka náboženského usmernenia je veľmi vážna a podstatná. Čím viac je rodič praktizujúci muslim, tým dôležitejšia je preňho táto otázka.

Pri manželstvách, v ktorých je manželka nemuslimka, sa táto otázka stáva jednou z kľúčových záležitostí samotného vzťahu manželov pri výchove detí a niekedy ovplyvňuje aj zotrvanie manželstva. Domnievam sa však, že keby bola táto otázka správne a dostatočne vysvetlená a následne dôkladne prekonzultovaná medzi snúbencami ešte pred vstupom do manželstva, mohlo by sa predísť mnohým konfliktom spojeným s touto témou.

Nie zriedka nastávajú aj situácie, že manžel muslim má zakorenenú predstavu, že dieťa musí byť muslimom, bez toho, aby plne chápal podstatu a dosah tejto predstavy a požiadavky. Preto sa pokúsim v stručnosti objasniť jej podstatu.

Základ požiadavky na výchovu dieťaťa podľa zásad Koránu nájdeme v znamení Koránu 52:21, ale aj v niektorých výrokov proroka Muhammada. Z týchto výrokov uvádzam ten, ktorý považujem za najpodstatnejší.

Znamenie Koránu 52:21 určuje: **„Tí, ktorí uverili a ich potomstvo ich nasledovalo vo viere, k tým pripojíme ich potomstvo a neuberieme im z ich konaní nič. Každý má v zálohe len to, čo získal,“**

Otázka náboženského usmernenia sa vo všeobecnosti považuje za úlohu oboch rodičov – viesť deti k viere v Boha a k zásadám islamu uvedeným hlavne v Koráne. Ťažisko tejto úlohy však leží na pleciach otca, ktorý usmerňuje rodinu v základných záležitostiach. Ide nielen o úlohu a povinnosť, ale aj o činnosť, za vykonanie ktorej otec zodpovedá. Nezodpovedá len za jej vykonanie, ale aj za spôsob, akým to robí.

Spôsob usmernenia detí k viere nesmie byť v rozpore so zásadami uvedenými v Koráne. Nesmie sa používať násilie, donútenie ani nič podobné. Musí sa riadiť hlavne zásadou Koránu 16:125:

„Vyzývaj k ceste Pána svojho s múdrosťou a poučením dobrým a spor sa s nimi spôsobom, ktorý je lepší. Pán tvoj lepšie vie o tom, kto zblúdil, odkloniac sa od Jeho cesty. On lepšie vie o tých, ktorí sú správne usmernení.“

Ide o jednu zo všeobecných základných zásad určených v Koráne, preto platí všeobecne vo vzťahu k deťom, manželke, manželovi, ďalším príbuzným či cudzím ľuďom.

Na znamení 52:21 si možno všimnúť niekoľko podstatných prvkov:

1. Je adresované tým, ktorí uverili. Predpoklad správnej výchovy, ktorá môže dieťa viesť k dobrému a plnohodnotnému životu v tomto i budúcom živote, je, že rodičia (alebo aspoň otec) budú veriaci muslimovia. Je to základ, pretože ak niekto niečím nedisponuje, ťažko to môže odovzdať dieťaťu, hoci výnimky existujú.

2. Deti majú byť vychovávané tak, že budú nasledovať rodičov (hlavne otca). Predpokladá sa, že rodičia budú vzormi vo viere aj v praktizovaní základných zásad Koránu v každodennom živote. Príklad rodičov (hlavne otca) sa stane podkladom, aby ich deti nasledovali vo viere, v zásadách, ktoré Korán ukladá, a v spôsobe života.

3. Ak rodičia splnia uvedené dve podmienky a deti budú žiť podľa viery a zásad Koránu, vytvorí to predpoklad, že toto

potomstvo sa po Súdnom dni pripojí k svojim rodičom v raji. Ide o podstatnú informáciu pre rodičov, pretože:

a) V Súdny deň sa každý bude starať a strachovať len sám o seba, nebude sa zaujímať o nikoho iného, hoci by mu bol v terajšom živote blízky. Znamenie 31:33 to potvrdzuje: „Ľudia! Bojte sa hnevu Pána svojho a bojte sa dňa, keď otec nenahradí svoje dieťa a dieťa nenahradí svojho otca v ničom. Sľub Bohom daný je pravdivý. Nech vás preto nezláka život najnižší a nech vás nezláka satan ku klamlivej nádeji v to, že sa vám dostane od Boha niečo, čo On neprislúbil.“

b) V Súdny deň sa takmer každý bude snažiť len o záchranu pred peklom. Potvrdzuje to znamenie Koránu 23:101 a nasl. Znamenie 23:101 určuje: „**Až bude fúknuté do Trúby, vtedy už nebudú medzi nimi príbuzenské vzťahy a ani sa nebudú navzájom spytovať.**“

Záver znamenia 31:33 aj 23:101 upozorňuje, že napriek všetkému – správnej výchove a nasledovaniu rodičov zo strany detí vo viere a zásadách – každý si prinesie so sebou svoje vlastné skutky, ktoré v terajšom živote vykonal a za ktoré sa bude zodpovedať.

4. Záver znamenia 52:21 zdôrazňuje, že v Súdny deň bude mať každý v zálohe len to, čo v terajšom živote získal a čo si so sebou priniesol. Dôležitosť tejto vety spočíva v tom, že rodičom zdôrazňuje, že majú urobiť vo výchove všetko, čo je v ich silách,

ostatné už nezávisí od nich. Ak dieťa žilo správne podľa zásad Koránu, pripojí sa k rodičom v raji.

Uvedené znamenie Koránu 52:21, napriek jeho stručnosti, zdôrazňuje nesmiernu dôležitosť výchovy detí a ich usmernenia zo strany rodičov. Rodičia sa za to budú zodpovedať v Súdny deň nielen pred Bohom, ale aj pred samotnými deťmi, ktoré budú s konaním rodičov buď spokojné, alebo im túto výchovu vytknú ako jednu z možných hlavných príčin, že sa nedostali do raja.

Znamenie Koránu 52:21 určuje aj jedno veľmi dôležité právo dieťaťa vo vzťahu k rodičom a spôsobu, akým je vychovávané: právo dieťaťa na výchovu v prostredí viery a základných zásad určených v Koráne. Takáto výchova je predpokladom, že dieťa bude mať správny smer života, ktorý by ho mal nakoniec doviesť k tomu, že keď opustí terajší život a prejde do ďalšieho, bude mať so sebou zásobu dobrých skutkov, ktoré ho dovedú do raja.

Výchova pritom nie je zárukou, ale základným predpokladom, že sa to s Božou pomocou naplní.

Právo dieťaťa na dobrú výchovu v prostredí viery a základných zásad Koránu sa rovná povinnosti rodičov (najmä otca) zabezpečiť túto výchovu.

Prorok Muhammad vyzdvihol správnu, riadnu a striedmu výchovu dieťaťa.

V jednom zo svojich výrokov, prorok Muhammad povedal: „Keď Adamov syn (človek) zomrie, jeho skutky končia, okrem troch prípadov: skutky za dobro, ktoré po sebe zanechal a ktoré stále pokračuje (sa mu naďalej pripisujú), skutky za poznanie (vedu), ktoré po sebe zanechal a ktoré pomáha ľuďom, a skutky, ktoré sa mu zapisujú za prosbu (o milosť a odpustenie), ktorú zaň prosí dobré (pobožné) dieťa (ktoré po sebe zanechal).“

Výrok znamená, že po smrti už človek nemá možnosť konať dobré skutky, ktoré by sa mu zapisovali k dobru, s výnimkou troch prípadov. V týchto troch prípadoch sa zomrelému pripisujú dobré skutky aj naďalej po jeho smrti. Ide o prípady, keď človek

a) zanechá po sebe majetky, ktoré ľuďom aj po jeho smrti pomáhajú, alebo

b) zanechá po sebe poznanie, vedecké poznatky, knihy a pod., ktoré pomáhajú ľuďom k dobru, alebo

c) má deti, vychoval ich dobre a k zbožnosti tak, že tieto deti naňho nezabúdajú ani po jeho smrti a prosia Boha pre svojho rodiča o milosť a odpustenie.¹⁸

¹⁸ AL-SBENATY, A. *Zborník publikácií Abdulwahaba Al-Sbenatyho*, s. 792. AL-SBENATY, Abdulwahab. *Život a smrť. Posledné dni človeka v tomto živote a proces pochovávanía*. Bratislava: LEVANT consulting, s.r.o., 2013. ISBN 978-80-570-4405-5. Druhé doplnené vydanie publikácie sa stalo súčasťou *Zborníka publikácií Abdulwahaba Al-Sbenatyho*.

Tento výrok vyzdvihuje dobré a užitočné konanie človeka. Hoci je človek v Súdny deň viazaný svojimi skutkami, v týchto troch prípadoch tok dobrých skutkov nezastavuje ani po prechode duše do ďalšieho života. Samozrejme, všetko závisí od rozhodnutia Boha, nad ktorého vyššieho niet, ktoré skutky sa zapíšu a uznajú. Napriek tomu ide o veľmi cenný výrok.

V súvislosti s výchovou detí je tretí spôsob zapisovania ďalších dobrých skutkov – t. j. „skutky, ktoré sa mu zapisujú za prosbu (o milosť a odpustenie), ktorú zaň prosí dobré (pobožné) dieťa (ktoré po sebe zanechal).“ – ten najpodstatnejší. Prorok Muhammad jasne zdôraznil dôležitosť správnej výchovy detí, ktorá vedie dieťa k tomu, aby spomínalo na svojich rodičov v dobrom aj po ich smrti a prosilo za nich Boha o milosť a odpustenie. Za snahu rodiča a úsilie vložené do takejto výchovy sa rodičovi dostáva odmena v podobe dobrých skutkov aj po jeho smrti, keď prejde do nasledujúcej etapy života.

Ak by rodič dokázal vychovať deti, ktoré by pomáhali vo všetkých troch uvedených oblastiach, je možné, že sa rodičovi sčasti budú zapisovať dobré skutky zo všetkých troch druhov.

V procese výchovy detí je podstatné, aby aj rodičia – muslimovia, najmä otcovia – chápali a vnímali dôležitosť, dôvody a následky svojej výchovy, aby ju nepovažovali len za formálnu povinnosť, ktorú treba splniť. Pochopením

podstaty procesu výchovy detí dospejú k pochopeniu jeho kľúčových prvkov a ich významu.

V súvislosti so správnou a striedmou výchovou sa okrajovo dotkneme otázky výchovy detí v manželstvách, kde manželka (matka) nie je muslimka. Mimo muslimských krajín sa takéto manželstvá vyskytujú pomerne často.

V rámci svojej právnickej praxe, ale aj z iných zdrojov, som sa stretol s rôznymi formami ústnych dohôd manželov o výchove svojich detí. Niektorí manželia sa dohodli, že deti budú vychovávať podľa pravidiel islamského náboženstva. Iní sa dohodli, že deti ponechajú bez náboženskej výchovy podľa náboženstva otca alebo matky, aby si deti samy vybrali, čo chcú nasledovať. Stretol som sa aj s ojedinelými prípadmi, keď otcom (muslimom pôvodne) na otázke náboženstva detí nezáležalo a výchovu detí ponechali podľa náboženstva manželky (zväčša kresťanského). Sú aj prípady, keď sa manželia o otázke náboženskej výchovy detí vôbec nezhovárali a nepovažovali ju natoľko dôležitú v ich vzťahu, aby si ju vyriešili predtým, než by mali spoločné deti. Vnímanie otázky náboženskej výchovy detí je veľmi rôznorodé, musí však byť medzi manželmi jasná od začiatku.

Riešil som prípady, keď spory o výchove detí viedli manželstvá do tzv. slepých uličiek a k ich faktickému rozpadu. Nedostatočná komunikácia medzi manželmi ohľadom výchovy

bola často jednou z hlavných príčin konfliktov, ktoré vyústili do rozpadu manželstva a rozvodu.

Riešil som aj prípady, keď sa ma snúbenci pýtali na usmernenie ešte pred vstupom do manželstva s cieľom vyhnúť sa prípadným právnym problémom v budúcnosti. Jedno z hlavných odporúčaní, ktoré som im vždy zdôrazňoval, bolo, aby sa dôkladne pohovárali o základných otázkach svojho budúceho života.

Takéto odporúčanie viedlo dokonca v ojedinelých prípadoch k tomu, že potom, ako snúbenci načrtli hlavné otázky svojho budúceho vzťahu vrátane spôsobu výchovy detí, sa nakoniec rozhodli spolu nepokračovať, pretože zistili, že sa v zásadných otázkach nevedia zhodnúť. Napriek tomu, že nebolo pre nich ľahké ukončiť začatý vzťah, bolo to omnoho jednoduchšie a bezpečnejšie, než keby sa spory objavili po svadbe, keď už čakali dieťa alebo počas výchovy detí, a tieto spory by viedli k rozvodu so všetkými následkami, ktoré na deťoch zanecháva.

Stretol som sa aj s prípadmi, keď manžel vôbec neprejavoval záujem o spôsob výchovy detí a súhlasil s manželkou (nemuslimkou) takmer vo všetkom. Keď potom vznikol medzi manželmi problém a manželka sa obrátila na mňa s otázkou, či je správanie manžela v súlade s islamským náboženstvom, jediné, čo som jej mohol odpovedať, bolo, že ak manžel od začiatku neprejavoval praktizovanie islamu, čoho si bola

určite vedomá, znamená to, že sa k islamu hlási bez jeho praktizovania.

Hlásiť sa k islamu, aj keď bez praktizovania je lepšie než sa k nemu vôbec nehlásiť, pretože manželka si je aspoň vedomá, že keď raz manžel začne hľadať cestu, ktorú stratil, vie, kde ju má hľadať. Zároveň som jej zdôraznil, že ak manžel islam nepraktizuje, nemôže sa ona dovolávať toho, aby dodržiaval jeho základné zásady vo vzťahu k nej.

Ak sa nad poslednou situáciou zamyslíme, dospejeme k záveru, že je možné, že manžel konal presne podľa vzoru, ktorý videl u svojich rodičov, a spôsobom, akým ho oni vychovali.

Uvedeným výkladom som chcel načrtnúť dôležitosť výchovy detí podľa zásad a usmernení Koránu. Je nesmierne dôležité, aby aj manželka (muslimka alebo nemuslimka) pochopila dôvod, prečo Korán kladie dôraz na výchovu detí podľa zásad, ktoré určuje. Je to v prvom rade v prospech samotného dieťaťa v terajšom živote, ale aj usmernenie, ako sa v ňom správať, aby prešlo do lepšieho života, keď terajší život opustí.

V otázke výchovy nejde manželovi často o to, aby si presadil svoju vôľu za každú cenu, ako si to manželka môže myslieť, ale ide mu o to, aby zabezpečil spoločným deťom čo najlepšiu budúcnosť – budúcnosť s jasnou cestou, smerovaním a zásadami, ktorých ak sa budú držať, bude im Boh pomáhať.

Takáto výchova sa nakoniec pozitívne prejaví aj v postoji dieťaťa k rodičom, príbuzným a okoliu, najmä keď dospeje a keď ho jeden alebo obaja rodičia budú potrebovať.

4.7 Právo dieťaťa na uľahčenie plnenia svojich povinností voči rodičom

Jednou z povinností detí voči rodičom je správať sa k nim dobre a vyhovieť im (pokiaľ je to v ich silách) v tom, čo by potrebovali. Táto povinnosť sa vo vyjadreniach učencov aj v literatúre neustále zdôrazňuje vždy, keď sa hovorí o vzťahu detí a rodičov. Niet divu, keďže Korán odkazuje muslimom, aby sa dobre správali k rodičom, a prorok Muhammad na to muslimov nabádal.

Uvedenú povinnosť učenici a literatúra neustále zdôrazňujú. Ťažko by sme sa však stretli v literatúre alebo v stanoviskách učencov s požiadavkou, aby rodičia deťom uľahčili splnenie tejto povinnosti. Takouto otázkou sa takmer nezaoberali (môžeme to spozorovať len pri riešení konkrétnych prípadov). Naopak, povinnosť detí voči rodičom sa často chápe ako absolútna, t. j. deti majú splniť čokoľvek, čo rodičia žiadajú, okrem prípadu, ak by rodičia požadovali, aby dieťa zanechalo vieru v Boha. Takto sa vykladajú tri významy Koránu, ktoré túto povinnosť upravujú: 29:8 a 31:14-15.

Znamenie Koránu 29:8 stanovuje: „Odkázali sme človeku dobré správanie sa k rodičom. Ak by sa ale usilovali o to, aby si ku Mne pridružil to, o čom nemáš poznanie, tak ich neposlúchni. Ku Mne bude váš návrat a vtedy vám oznámim, čo ste konali.“

Znamená Koránu 31:14-15 určujú: „14. Odkázali sme človeku dobré správanie sa k jeho rodičom. Jeho matka ho nosila zo stavu slabosti k stavu slabosti a jeho odstavenie sa udeje v priebehu dvoch rokov. Ďakuj Mne i rodičom tvojim. Ku Mne speje koniec. 15. Ak by sa ťa snažili naviesť, aby si ku Mne pridružil to, o čom nemáš poznanie, tak ich neposlúchni a bud' im v živote najnižšom spoločníkom dobrým a nasleduj cestu toho, kto na Mojom uctievaní zotrval. Potom ku Mne bude váš návrat, kedy vám oznámim, čo ste konali.“

Kým odkaz na dobré správanie sa k rodičom v znamení 29:8 má všeobecný charakter, znamená 31:14-15 uvádzajú konkrétny dôvod. Obe znamená pritom odkazujú človeku vo vzťahu k rodičom, aby:

- a) sa k nim správal dobre,
- b) im bol v terajšom živote dobrým spoločníkom, aj v prípade, že nie sú veriaci muslimovia.

Zatiaľ čo prvý odkaz sa dá vykladať tak, že sa vzťahuje na rodičov muslimov, druhý je všeobecný a zahŕňa rodičov bez ohľadu na ich náboženské vyznanie.

Pre veriaceho muslima sú oba príkazy veľmi silného charakteru, do takej miery, že v spisoch učencov sa niekedy zaradilo poslúchanie rodičov (zvlášť matky) vo všetkom bez diskusie ako úkon, ktorým veriaci uctieva Boha, t. j. Boh bude s človekom spokojný, pokiaľ budú spokojní rodičia.

Znamenia sú však jasné: človek sa má správať k rodičom dobre a byť im dobrým spoločníkom. Musí pritom brať do úvahy aj iné dôležité záležitosti svojho života, ale v rámci svojich možností im vychádzať v ústrety a pomáhať im.

Ako som uviedol, až na ojedinelé výnimky som sa nestretol so stanoviskami učencov alebo literatúrou, ktorá by rozoberala povinnosť detí z opačného uhla pohľadu. Ak má dieťa byť nápomocné rodičom, má sa k nim správať dobre a byť im dobrým spoločníkom, musia sa aj rodičia k deťom správať tak, aby im uľahčili splnenie tejto náročnej úlohy. Každé právo totiž vyžaduje na strane druhej povinnosť niekoho iného.

Na vznik práva a povinnosti však musia byť splnené určité predpoklady. Jedným z hlavných predpokladov správania sa dobre k rodičom je vytvorenie podmienok zo strany rodičov, aby deti túto povinnosť mohli plniť.

Rodičia majú v tomto smere, podľa môjho názoru, tiež povinnosť, nielen absolútne právo. Ich povinnosť voči deťom spočíva v tom, že majú deťom uľahčovať plnenie povinností voči nim.

V praxi to znamená, že rodičia by nemali ukladať deťom také povinnosti alebo ich natoľko zaťažovať, že deti nedokážu tieto povinnosti plniť, alebo by ich zvládali len s veľkou námahou. Ide o rôzne požiadavky rodičov, náročné z hľadiska času, vynaloženej námahy alebo finančného zaťaženia.

Stretol som sa s prípadmi, keď syn alebo dcéra (v mladšom veku alebo už dospelí) nevyhoveli matke alebo otcovi, a reakcia rodiča bola, že sa na nich hnevá a považuje ich za vzdorovitých. Títo rodičia si pritom neuvedomovali psychický dopad, ktorý to mohlo mať na deti – mohlo to byť pre ne doslova ako zrútenie života priamo pred očami.

Z môjho pohľadu šlo o zneužitie práva rodiča, ktoré mu Boh v Koráne dal. Odkaz v Koráne smeruje k zachovaniu základných vzťahov v rodine, nie k ich zneužívaniu na psychický alebo iný nátlak.

Zvlášť v dnešnej komplikovanej dobe naberá pojem „správať sa dobre k rodičom a byť im dobrým spoločníkom“ trochu iný rozmer. Tento rozmer si musia rodičia uvedomiť, aby nevedomým konaním nepoškodili osobnosť svojho dieťaťa (v mladšom veku alebo v dospelosti).

Povinnosť rodičov, hlavne v dnešnej dobe, je v prvom rade uľahčovať deťom plnenie ich povinností voči nim, najmä povinnosť byť dobrým spoločníkom a správať sa k nim dobre. Nemali by deťom ukladať viac, než deti zvládnu,

ani vyslovovať požiadavky len preto, aby mali pocit neustálej kontroly.

Dôležité je pritom rozlišovať štádium, keď je dieťa malé a potrebuje výchovné rady a usmernenie rodičov, a štádium, keď je už dospelé a má vlastnú osobnosť, zvyky a pod., ktoré sú čiastočne aj dielom výchovy rodičov.

Rodičia by si mali uvedomiť, že správanie ich detí sa odrazí aj v správaní ich vlastných vnukov. Ak budú rodičia neskôr zarmútení správaním svojich detí k vnukom, musia si byť vedomí, že ide čiastočne o dôsledok spôsobu, akým svoje deti vychovávali.

4.8 Špeciálne práva príbuzných

Vo vzťahu k právam dieťaťa je vhodné aspoň okrajovo zmieniť práva dieťaťa vo vzťahu k jeho príbuzným. Z viacerých znamení Koránu uvediem dve, ktoré tento vzťah najvýstižnejšie určujú.

Znamenie Koránu 4:36 určuje: „**Uctieвайте Boha a nepridružujte k Nemu nič a dobře zaobchádzajte s rodičmi, s příbuznými, sirotami, biednymi, so susedom příbuzným, so susedom cudzím, so spoločníkom cudzím,**

so stiesneným pocestným a s tými, ktoré vlastní vaša pravica. A Boh nemá rád toho, kto je pyšný a namyslený.“

Znamenie Koránu 16:90 stanovuje: „**Boh prikazuje spravodlivosť a konanie dobra a pomáhanie príbuzným a zakazuje nemravnosti a odsúdeniahodné veci a nevraživosť. Poučuje vás, azda sa poučíte.“**

Tieto znamenia odkazujú, že vo vzťahu k dieťaťu zo strany príbuzných je potrebné mu pomáhať a dobre s ním zaobchádzať.

Dobre zaobchádzanie zahŕňa poskytnutie pomoci vo všetkom, s čím by dieťa mohlo potrebovať podporu. Korán konkrétne zdôrazňuje, že sa príbuzným (vrátane detí) nesmie uberať z ich dedičských podielov, čo je uvedené napríklad v znameniach 4:7 a 17:26. Takáto úprava bola veľmi dôležitá, pretože v minulosti sa deťom často uberalo z ich dedičského podielu v prospech dospelých, alebo im bol dokonca úplne odopieraný.

Z dikcie znamení je jasné, že právna úprava sa vzťahuje univerzálne, bez ohľadu na pohlavie dieťaťa – platí teda pre deti mužského aj ženského pohlavia.

Poskytovanie pomoci v konkrétnych prípadoch však má vždy svoje špecifiká a pri jej poskytovaní je potrebné brať do úvahy aj ostatné základné zásady, ktoré Korán určuje. Napríklad: pomoc dieťaťu nesmie byť na úkor jeho výchovy. Nemalo by dochádzať k tomu, že sa dieťaťu poskytujú nadmerné

finančné prostriedky, ktoré by mohli viesť k márnotravnosti alebo k ich zneužitiu na činnosti, ktoré by mu mohli ublížiť.

4.9 Špeciálne práva sirôt

Odkaz Koránu na pomáhanie príbuzným a dobré zaobchádzanie s nimi špeciálne kladie dôraz na siroty. Zvlášť v období detstva až do dospelosti je sirota omnoho zraniteľnejšia než dieťa, ktoré má oboch rodičov. Špeciálny odkaz na starostlivosť o siroty nájdeme priamo v znamení 4:36, ale aj napríklad v znameniach 4:2, 4:127 a 2:220.

Znamenie Koránu 2:220 určuje: **„O živote najnižšom i poslednom. A pýtajú sa ťa na siroty, povedz: „Starat' sa o ich majetok znamená dobro. A ak by ste s nimi nažívali, tak sú vašimi bratmi.“ Boh vie, kto skazu chce a kto nápravu. A keby Boh bol chcel, bol by vám všetko sťažil. Boh je mocný a múdrosťou oplýva.“**

Znamenie Koránu 4:2 stanovuje: **„Dávajte sirotám ich majetky a nezamieňajte dobré za zlé a neoberajte ich o ich majetky a nepripájajte ich k svojim majetkom, pretože je to hriech veľký.“**

Tieto znamenia Koránu jasne určujú, že siroty tvoria špecifickú kategóriu detí, ktorá má v Koráne zvýšenú ochranu.

Zdôrazňuje sa, že im treba pomáhať a neuberáť im nič z práv, ktoré im náležia, len preto, že nemajú rodiča, ktorý by ich záujmy hájil.

4.10 Adoptívne deti

Vo svojom príspevku *Adopcia v islame (Adoption in Islam)*¹⁹, uverejnenom v publikácii *Islamic Bioethics and Reproduction: The Text and the Practice* (Bioetika a reprodukcia v islame: Texty a prax) som adopciu charakterizoval nasledovne: „Zjednodušene môžeme povedať, že adopcia je proces, ktorým meníme pôvodnú rodinu určitého dieťaťa za inú rodinu, ktorá vstupuje do práv a povinností voči nemu (dieťaťu).“

Klasickú adopciu, ako ju napríklad pozná aj slovenský právny systém, islamské náboženstvo uznáva, ale s jedným podstatným rozdielom: neuznáva zmenu priezviska adoptovaného dieťaťa. Adoptívni rodičia vstupujú do práv a povinností pôvodných rodičov, starajú sa o adoptované dieťa a zabezpečujú jeho výchovu, ale väzby dieťaťa na pôvodnú

¹⁹ ZAVIŠ, M. – ORBANOVÁ, E. – VIVODA, M. – HORÁČKOVÁ, K. – AL-SBENATY, Abdulwahab. *Islamic Bioethics and Reproduction: The Text and the Practice*. Orel: Orel State University of Economics and Trade, 2019. ISBN 978-5-98498-295-5.

rodinu ostávajú, najmä prostredníctvom zachovania pôvodného priezviska.

Podkladom tejto právnej úpravy je znamenie Koránu 33:5: „Volajte ich podľa ich otcov, je to spravodlivejšie u Boha. Ak by ste nepoznali ich otcov, tak sú vašimi bratmi na základe náboženstva a vám blízki. Nie je pre vás hriech v tom, v čom ste sa pomýlili, ale v tom, čo vaše srdcia zámerne zamýšľali. Boh je odpúšťajúci a milostivý.“

Adoptované dieťa má všetky práva a povinnosti, aké má (alebo by malo) vlastné dieťa adoptívnych rodičov. Táto otázka sa v Koráne zdôrazňuje, aby si rodičia uvedomili, že majú povinnosť správať sa ku všetkým deťom spravodlivo a rovnako, či ide o vlastné alebo adoptívne dieťa.

Hoci adoptované dieťa nemusí byť sirotou – môže mať biologických rodičov, ktorí sa oň nestarajú – zmena starostlivosti je taký vážny zásah do života dieťaťa, že jeho postavenie je v mnohých ohľadoch podobné postaveniu siroty.

4.11 Niektoré špeciálne úpravy spojené s právami detí

Vo vzťahu k právam dieťaťa existujú aj niektoré špecifické úpravy, ktoré s týmito právami súvisia. Medzi ne patrí právna

úprava dojčenia cudzieho dieťaťa, postavenie odchovankyne (dcéry manželky) a postavenie manželky otca a manžela matky.

4.11.1 Dojčenie cudzieho dieťaťa

Dojčenie cudzieho dieťaťa znamená, že cudzia žena nakŕmi cudzie dieťa vlastným mliekom niekoľkokrát. Hlavné znaky tohto spôsobu dojčenia sú:

- a) ide o cudzie dieťa,
- b) ide o cudziu ženu (nie jeho biologickú matku),
- c) dojčenie je z vlastného mlieka ženy,
- d) dojčenie prebehlo niekoľkokrát (nie jeden raz),
- e) každý raz tak, že cudzie dieťa pilo mlieko dostatočne a prestalo piť samo od seba.

Dojčenie cudzieho dieťaťa zakladá z právneho hľadiska prekážku uzatvorenia manželstva medzi dojčeným dieťaťom a ženou, ktorá ho kojila, vrátane prekážky uzatvorenia manželstva s deťmi takejto ženy.

V publikácii *Manželstvo v islame* sa uvádza:

„Takéto kojenie sa stáva prekážkou, ak sa súčasne naplnia nasledujúce podmienky:

a) Kojenie sa koná pred dovŕšením dvoch rokov (je to doba, v ktorej je mlieko ešte stále hlavným zdrojom potravy dieťaťa), a súčasne

b) Počet kojení dosiahol päť nasycujúcich kojení a tieto dávky boli pre dieťa postačujúce, čiže dieťa prestalo piť mlieko samo od seba.

Ak boli uvedené dve podmienky splnené, deti ženy, ktorá kojila cudzie dieťa, sa stávajú akoby súrodencami cudzieho dieťaťa. Prekážky uzatvorenia manželstva v prípade dojčenia vznikajú medzi dojčeným dieťaťom a dojkou, vrátane jej detí.²⁰

V rámci vzťahu dojčenia nevznikajú príbuzenské vzťahy medzi dieťaťom a rodinou ženy, ktorá ho kojila; len o prekážku uzatvorenia manželstva. Na druhej strane sa však nadviaže určitý bližší vzťah medzi dieťaťom a jeho rodinou a rodinou ženy, ktorá ho kojila, čo zakladá určité spoločenské, neformálne práva dieťaťa voči tejto žene a jej deťom, a naopak. Minimálne právo na úrovni bližších ľudí, nie úplne cudzích.

²⁰ AL-SBENATY, A. *Zborník publikácií Abdulwahaba Al-Sbenatyho*, s. 641-642. AL-SBENATY, Abdulwahab. *Manželstvo v islame*. Bratislava: ALJA, s.r.o., 1998. ISBN 80-968048-3-9. Druhé doplnené vydanie publikácie sa stalo súčasťou *Zborníka publikácií Abdulwahaba Al-Sbenatyho*.

4.11.2 Postavenie manželky otca a manžela matky

Manželstvá sa neuzatvárajú len medzi bezdetným mužom a ženou. Bývajú prípady, keď sa muž a žena zosobášia a jeden z nich alebo obaja majú už deti z predchádzajúceho manželstva. Vo vzťahu k deťom manželky nadobúda manžel matky postavenie otca a manželka otca vo vzťahu k deťom manžela postavenie matky (s určitým obmedzením vo vzťahu k povinnostiam nevlastného dieťaťa voči otcovej manželke alebo matkinmu manželovi).

To znamená, že na nevlastného otca alebo matku prechádzajú z hľadiska výchovy obdobné práva a povinnosti, ako aj niektoré obmedzenia, ktoré má dieťa vo vzťahu k vlastnému rodičovi. Vzťahuje sa to napríklad na obmedzenia týkajúce sa sobášu, keď dcéra manželky nadobúda postavenie dcéry vo vzťahu k manželovi matky a syn manžela vo vzťahu k manželke otca. Ostáva zachované právo dieťaťa na starostlivosť, správnu a striedmu výchovu a podobne.

Zdôrazňujem, že ide o obdobné práva, pretože tieto práva (a následne aj povinnosti) sú v určitých smeroch obmedzené. Je tomu tak napríklad v prípade dedičského práva pri povinných zákonných podieloch na dedičstve alebo v prípade povinností dieťaťa vo vzťahu k vlastnej matke alebo otcovi. V medziľudských vzťahoch sa však majú vzťahy do veľkej miery riadiť minimálne na úrovni blízkych príbuzných (nevlastná matka získava postavenie blízkeho príbuzného

z titulu sobáša s otcom a naopak nevlastný otec z titulu sobáša s matkou).

Právna úprava obmedzujúca uzatvorenie manželstva medzi nevlastným otcom a nevlastnou dcérou (odchovankyňou) má však jedno špeciálne ustanovenie. Obmedzenie začne platiť nie momentom uzatvorenia sobáša, ale momentom prvého pohlavného styku medzi manželmi. Ak by sa manželstvo napríklad rozviedlo (bez ohľadu na dôvod rozvodu) ešte pred prvým pohlavným stykom manželov, potom prekážka uzatvorenia manželstva medzi bývalým manželom a dcérou bývalej manželky nevznikne.

Pri uzatváraní manželstva sú totiž rozhodujúce dve skutočnosti, ktoré sú od seba závislé a medzi ktorými môže byť aj časový odstup. Prvá skutočnosť predstavuje akt uzatvorenia manželstva (aj štátom neevidovaného), a druhá skutočnosť predstavuje prvý pohlavný styk medzi manželmi. Každá z uvedených skutočností zakladá právne následky, ktoré sú na ňu viazané, aj keď tá druhá z nich je podmienená tou prvou (styk je podmienený tým, že manželstvo už bolo uzatvorené).

5. Niektoré úpravy týkajúce sa predčasného úmrtia dieťaťa (pred dosiahnutím dospelosti)

5.1 Zodpovednosť dieťaťa za svoje skutky

Uviedli sme si práva dieťaťa v predchádzajúcom výklade. Právam však zvyčajne zodpovedajú aj určité povinnosti. Vo vzťahu k dieťaťu, ktoré ešte nedospelo, a vo vzťahu k dieťaťu, ktoré síce dospel, ale ešte nedosiahlo v určitých oblastiach dostatočné rozumové schopnosti, je zodpovednosť za skutky buď vylúčená, alebo obmedzená.

Korán jasne vo svojich zásadách vyžaduje uvedenie si konania, aby bolo možné konajúceho za takéto konanie volať na zodpovednosť. Tak je to napríklad v otázke viery. Dospievajúce dieťa si musí byť vedomé, čo viera znamená, aby sa za jej prijatie alebo odmietnutie zodpovedalo, a to v miere, ktorá zodpovedá jeho rozumovým schopnostiam v danom čase.

V úvode štvrtej časti sme si podrobnejšie vysvetlili otázku veku dieťaťa a veku dospievania. S dospievaním je priamo

spojená aj otázka zodpovednosti dieťaťa za činy, ktoré vykoná. Zodpovednosť za vlastné činy začína u dieťaťa, keď začína dospievať, najskôr však momentom, keď sa uňho začnú prejavovať fyzické príznaky sexuálneho prebúdzania sa. Vtedy sa totiž začína prejavovať zodpovednosť za niektoré činy (nie úplne za všetky).

Uvedené nás vedie k záveru, že dieťa za svoje činy nezodpovedá skôr, než dosiahne rozumovú úroveň, ktorá mu umožní rozoznať dosah a následky svojho konania. To sa pravdepodobne bude uplatňovať aj v súdny deň vo vzťahu k deťom (vrátane tých, ktoré zomreli ešte predtým, než začali dospievať), keď sa nebudú zodpovedať za žiadne činy a vojdú priamo do raja.

Učenci sa na tom zhodli vo vzťahu k deťom muslimov. Vo vzťahu k deťom nemuslimov sa učenci nevyjadrili jednotne. Prevláda však stanovisko, že o týchto deťoch rozhodne Boh, ktorý všetko vie a pozná aj to, ako by tieto deti konali, keby dosiahli vek dospelosti. Vychádzali pritom aj z výroku proroka Muhammada, že každé dieťa sa narodí s prirodzeným inštinktom viery, a až následne ho výchova rodičov a ich usmernenie vedú k výberu náboženského vyznania a k postupnému dosiahnutiu veku, v ktorom sa už zodpovedá za vieru, ktorú si vybralo, a za skutky, ktoré vykonalo.

5.2 Odmena dieťaťa za trpezlivosť pri smrti rodiča a odmena rodičov za ich trpezlivosť pri smrti dieťaťa

Jednou zo základných zásad, ktoré sú v Koráne obsiahnuté, je trpezlivosť a výdrž pri nešťastiach, ktoré veriaceho človeka postihnú. Boh za takúto trpezlivosť odmeňuje človeka. Trpezlivosť sa predpokladá pri udalostiach, ktoré postihujú človeka niečím zlým a negatívnym. Zlé a negatívne veci sú súčasťou tohto terajšieho života a sú aj charakteristické preň, preto v raji už nebudú. Sú súčasťou určitých skúšok, ktorými človek prechádza v tomto terajšom živote.

Jednou z takýchto negatívnych vecí vo vzťahu k dieťaťu je, že môže prísť o jedného alebo oboch rodičov. Korán v tomto smere vysvetľuje rodičom, najmä otcom, aby dbali na zárobky z dobrých, nezakázaných zdrojov príjmov a aby Bohu vždy ďakovali za to, čo im dal. Takéto správanie rodiča je tiež určitou ochranou pre dieťa. Odkaz na to nájdeme napríklad v znamení Koránu 2:266.

Okrem trpezlivosti a výdrže, ktoré Korán odkazuje dieťaťu, ktoré prišlo o jedného alebo oboch rodičov, odkazuje aj ostatným členom spoločnosti, aby sa k sirotám správali čo najlepšie a pomáhali im, kde sa to dá.

Rodičom, ktorí prišli o dieťa, Korán tiež odkazuje výdrž a trpezlivosť.

V jednom z výrokov prorok Muhammad povedal: „*Boh, nad ktorého vyššieho niet, povedal: Veriaci, ktorý je mi oddaný, ak by som vzal k sebe jemu veľmi blízkeho človeka a bol by (tento veriaci) trpezlivý a pokorný, odmena, ktorú bude mať (tento veriaci) u Mňa, nebude nič iné než raj.*“ Výrok zo zbierky Sahih Al-buchári, číslo výroku/strany 6424.

Uvedený výrok sa samozrejme vzťahuje na každého, či už na rodiča (ak by mu zomrelo dieťa), alebo na dieťa (ak by mu zomrel rodič). Domnievam sa však, že toto platí za predpokladu dodržiavania základných zásad obsiahnutých v Koráne (alebo aspoň snahy o ich dodržiavanie).

6. Niektoré úvahy spojené s právami detí a postupne sa meniace vnímanie človeka

V súvislosti s deťmi a ich právami sa v posledných dvoch desaťročiach objavili rôzne nezvyčajné otázky a úvahy, ktoré by mohli zmeniť naše nazeranie na deti, spôsob ich príchodu na tento svet a práva s tým spojené.

Objavujú sa prípady, keď sa vajíčko jednej ženy oplodní spermou muža (manžela alebo cudzieho muža), ale dieťa donesie iná žena.

Objavujú sa aj prípady, keď dieťa vychovávajú osoby rovnakého pohlavia, ktoré spolu zdieľajú aj sexuálny život.

Postupne sa dostávajú do povedomia otázky spojené s prípadmi, keď bude možné v budúcnosti umiestniť dieťa do cudzej umelej maternice.

Čoraz aktuálnejšia je umelá inteligencia, ktorá, ako sa zdá, začína stále viac prenikať do nášho života a preberať niektoré úlohy, ktoré predtým vykonávali ľudia, pričom je možné, že umelá inteligencia vstúpi v budúcnosti aj do samotného partnerského vzťahu a nahradí skutočného ľudského partnera.

Všetko sú to výzvy, ktoré sa dnes javia už ako reálne. Niektoré sa v minulosti zdali byť len výplodom fantázie, postupne sa však stávajú reálnejšími a vstupujú čoraz viac do života ľudí.

Na uvedené otázky, keďže sú úplne nové a niektoré ešte len prichádzajú, z pohľadu učencov alebo významných inštitúcií muslimov, nie je takmer žiaden jednotný vyhranený názor alebo stanovisko. Niektoré medzinárodné inštitúcie muslimov sa však snažia zjednocovať odpovede na niektoré komplikované otázky našej doby a vydávať v rámci pravidelných odborných konferencií určité stanoviská a odporúčané postupy. Vývoj však napreduje tak rýchlo, že na niektoré otázky pravdepodobne nebude možné reagovať dostatočne rýchlo.

Na niektoré otázky si vedia aj bežní muslimovia nájsť sami jasnú odpoveď. Iné otázky sú naopak tak komplikované, že si s nimi zrejme budú musieť lámať hlavu aj tie najväčšie právne authority.

Pokúsím sa v stručnosti načrtnúť niektoré z uvedených otázok a pripojiť k nim aj svoje vlastné úvahy, ktoré by mohli byť v tomto smere nápomocné.

6.1 Umelé tehotenstvo v cudzej maternici

Za posledné roky sme boli svedkami toho, že sa v médiách objavili prípady, keď sa spermou oplodnilo vajíčko ženy a iná žena následne celý plod donosila a porodila. Takýchto prípadov je zrejme omnoho viac, než sa verejne prezentuje.

V otázke umelého oplodnenia, t. j. oplodnenia vajíčka manželky spermou manžela umelým spôsobom, priamo v maternici manželky alebo mimo nej, a následného umiestnenia oplodneného vajíčka späť do jej maternice, už existuje niekoľko stanovísk učencov a náboženských inštitúcií, ktoré sa vyjadrili, že to nepovažujú za protirečiacie náboženstvu. Medzi takéto inštitúcie patrí napr. Konzílium islamského fiqhu (Konzílium tvorby práva) v rámci medzinárodnej organizácie Liga muslimského sveta (Muslim World League), ktoré vydalo na záver svojich zasadnutí v rokoch 1404 Hižri (1983/1984), 1407 (1986/1987) a 1410 (1990) stanovisko k umelému oplodneniu.

V odôvodnení stanoviska o možnosti umelého oplodnenia vystupujú do popredia dve dôležité skutočnosti:

a) Už v minulosti učitelia pripustili, že za manželské dieťa (dieťa počaté a narodené v zákonnom manželstve) môže byť považované aj dieťa počaté spôsobom, keď žena zámerne vsunula ejakulát muža (manžela) do seba, aby otehotnela.

Takto počaté dieťa považovali za dieťa narodené v manželstve legálnym spôsobom, so všetkým, čo k tomu patrí.

b) Ostávajú zachované jasné príbuzenské väzby, čo je jeden zo zámerov manželstva. Príbuzenské väzby ostali jasné, vylúčila sa možnosť sobášu priamych príbuzných a príbuzenské vzťahy sa posilňovali.

Tí učitelia, ktorí pripustili umelé oplodnenie, vychádzali z toho, že ide o manželov, preto materiál na oplodnenie pochádza z legálneho manželstva a príbuzenské väzby ostávajú jasné a zachované.

Existujú však aj učitelia, ktorí akékoľvek umelé oplodnenie nepripúšťajú z dôvodu rizika možného omylu, zámeny materiálu muža a ženy a podobne.

Vo všetkých ostatných prípadoch umelé oplodnenie odmietli, t. j. umelé oplodnenie spermami cudzieho muža alebo oplodnenie vajíčka manželky spermou manžela, ale donosenie plodu cudzou ženou. V odôvodnení uviedli práve uvedené dve skutočnosti: že ide o muža a ženu, ktorí nie sú v manželstve, čo navodzuje stav obdobný cudzoložstvu, a umiestnenie oplodneného vajíčka do maternice cudzej ženy vedie k zmiešaniu a nejasnosti príbuzenských vzťahov.

Tí učitelia, ktorí odmietajú akúkoľvek formu umelého oplodnenia, k uvedenej argumentácii ešte dodávajú, že by mohlo dôjsť k zneužitiu spermií alebo vajíčok, ak by sa dostali mimo

tela, na iné účely alebo na oplodnenie u iných subjektov, než od ktorých pochádzajú.

6.2 Umelé tehotenstvo v umelej maternici

V poslednej dobe sa objavujú správy o tom, že technikom sa podarilo vytvoriť umelú maternicu, ktorá by mohla slúžiť ako náhrada prirodzenej maternice matky (donesie plod namiesto matky). Ide o stroj, ktorý je skonštruovaný na donosenie ľudského plodu.

O takomto vývoji som sa dočítal už pred rokmi; z technického hľadiska však takéto stroje boli ešte len na úrovni donosenia plodu od určitého mesiaca, aby sa vyvíjal v tejto „umelej maternici“, kým nedosiahne obvyklú dobu donosenia, t. j. deväť mesiacov. Malo sa tým zabrániť prípadným komplikáciám, ktoré by mohli ohroziť zdravie plodu. Všetko bolo vtedy ešte vo vývojovom štádiu.

Vedci sa však netajili tým, že by chceli vyvinúť prístroj v podobe „umelej maternice“, do ktorej by sa oplodnené vajíčko ženy umiestnilo a tam by prebehol celý proces vývinu ľudského plodu. Zdá sa, že z technického hľadiska sa vedci čoraz viac približujú k realizácii tejto myšlienky.

Otázka, ktorá sa tu naskytuje, je, či bude takýto stroj schopný skutočne niečo také vykonať. Otázne totiž stále ostáva, či sa v prirodzenej maternici odohrávajú len fyzické procesy vedúce k vývinu plodu, alebo či je v tom niečo viac.

Skutočnosť, že by sa z fyzického hľadiska zdalo možné plod vyvinúť v umelo vytvorenom prostredí, ešte neznamená, že sa to v praxi aj podarí. Pokiaľ by vývoj v tomto smere pokračoval, až prípadné klinické štádia by ukázali, či je možné niečo takéto skutočne realizovať a či to bude účinné do takej miery, že sa to bude podobat' prirodzenej maternici ženy.

Otázka potom bude, ako sa učenci postavia k takémuto umelému vývinu plodu.

Domnievam sa, že diskusie a argumentácie budú podobné tým, ktoré prebehli v prípade umelého oplodnenia.

6.3 Výchova dieťaťa osobami rovnakého pohlavia

Ďalšia otázka, ktorá sa občas tlačí do popredia v súvislosti s výchovou dieťaťa a jeho právami, je výchova dieťaťa osobami toho istého pohlavia.

Keďže sa táto otázka v posledných rokoch čoraz viac otvára a je tu snaha ju aj zneužívať na rôzne ciele a zámery, považoval som za potrebné sa o nej aspoň stručne zmieniť.

V prvom rade je potrebné zdôrazniť, že dieťa sa môže narodiť v legálnej rodine (z náboženského hľadiska) len v rámci vzťahu muža a ženy – otca a matky. Narodenie dieťaťa mimo takéhoto vzťahu sa nepovažuje za narodenie do riadnej rodiny. Toto pravidlo predstavuje jedno zo základných práv dieťaťa – byť počaté a narodiť sa v legálnom vzťahu, v rodine tvorenej mužom a ženou.

Na riadnu výchovu dieťaťa sú potrební obaja rodičia – matka aj otec. Ide o jedno z prvoradých práv dieťaťa na riadnu rodinu a výchovu. Aj v prípade, že matka a otec nežijú spolu (napr. po rozvoze), ostáva toto právo dieťaťa na výchovu zo strany oboch rodičov zachované.

Kompletné právo dieťaťa na výchovu otcom a matkou sa môže obmedziť len v nevyhnutnej miere, napríklad ak jeden z rodičov zomrie a dieťa môže vychovávať druhý rodič sám.

Otázka výchovy dieťaťa osobami toho istého pohlavia nebola v minulosti otázkou, ktorá si vyžadovala pozornosť, pretože sa vyskytovala len ojedinele. Výchova dieťaťa osobami rovnakého pohlavia nebola spájaná so žiadnym sexuálnym spolunažívaním týchto osôb. Skôr išlo o situácie, ktoré vznikli spontánne tak, že dve alebo viac osôb rovnakého pohlavia žilo spolu v jednom

objekte a z nejakého dôvodu opatrovalo a vychovávalo dieťa, bez existencie sexuálneho styku medzi týmito osobami. Preto sa takejto otázke nevenovala pozornosť.

Historicky nemožno vylúčiť, že existovali aj prípady, kde osoby rovnakého pohlavia mali sexuálny vzťah a vychovávali dieťa, ale išlo o ojedinelé situácie, ktoré zostávali skryté. Na rozdiel od dnešnej doby, keď sa takéto vzťahy stávajú verejnou záležitosťou a dokonca sú niekde aj propagované.

Z hlbšieho štúdia obsahu znamení Koránu a dôveryhodnej tradície po prorokovi Muhammadovi (a so zohľadnením Biblie) vyplýva, že zámerom bolo vždy chrániť spoločnosť pred homosexualitou, pred jej verejnou propagáciou a pred tým, aby sa stala niečím bežným a obvyklým. Nešlo ani tak o konkrétne prípady, pokiaľ ostali skryté, ale o verejný prejav takéhoto správania.

Sexuálny styk osôb rovnakého pohlavia nie je z náboženského hľadiska prípustný. Preto nie je prípustné ani spolunažívanie takýchto osôb spojené s výchovou dieťaťa.

Predpokladom riadnej a striedmej výchovy dieťaťa je, že osoba, ktorá ho vychováva, má v zmysle náboženstva správne a striedme výchovné názory a pôsobenie na dieťa. Je pritom potrebné znovu zdôrazniť, že ide o právo dieťaťa na výchovu, nie právo vychovávateľa na to, aby dieťa vychovával.

Ak predpoklady na výchovu nie sú splnené, musí sa vždy uprednostniť prospech dieťaťa.

Hlbšie zamyslenie sa nad príbehom ľudí Lota v Koráne nám ukazuje, že hranicou, ktorú jeho ľudia prekročili, bol verejný prejav homosexuality a nátlak na ostatných, aby sa tomu poddali. Vtedy nastúpil Boží zásah, ktorý zasiahol všetkých, okrem Lotovej rodiny (s výnimkou jeho manželky).

Vo vzťahu k príbehu ľudí Lota literatúra často zdôrazňuje trest za správanie, ktorého sa Lotovi ľudia dopustili. Omnoho podstatnejšia je však skutočnosť, že náš terajší život má určité základné pravidlá, ktoré sú Stvoriteľom dané. Ak sa tieto základné pravidlá prekročia do miery, pri ktorej hrozí ich zmena, príde zásah, ktorý všetko napraví a vráti veci do stavu, ako boli pôvodne určené.

U ľudí proroka Lota sa všetko vymklo spod kontroly a základné pravidlo sa u nich zmenilo. Museli byť preto z tohto života vzatí, aby sa ich správanie nerozšírilo ďalej a aby sa jedno zo základných pravidiel ľudského života a ľudskej spoločnosti nemenilo.

Nie je podstatné, či povoliť (zlegalizovať) alebo nepovoliť partnerstvá osôb rovnakého pohlavia, alebo im dovoliť výchovu a adopciu detí. Nejde o zápas, komu sa podarí niečo presadiť. Podstata spočíva v tom, že život ľudí na Zemi (v terajšom živote) má určité základné zásady. Ak sa tieto zásady začnú

podstatnejšie porušovať alebo meniť, príde zásah, ktorý ich vráti do rozmedzí, ktoré im boli pôvodne určené.

Takto určené pravidlá budú platiť až do chvíle, kým Boh neurčí, že sa terajší život končí a ľudia (vrátane ostatných stvorení, u ktorých to Boh tak rozhodol) po spravodlivom zhodnotení ich skutkov prejdú do ďalšej fázy života (v raji alebo pekle).

Na lepšie pochopenie uvedeného výkladu a aby nedošlo k jeho chybnnej interpretácii alebo zneužitiu, je potrebné dodať, že úprava obsiahnutá v Koráne nie je namierená proti konkrétnym osobám alebo skupinám. Boh – Stvoriteľ, z pozície vedomosti minulých, súčasných a budúcich udalostí a s ohľadom na zásady života stvorených, ktoré im vopred určil, nás upozorňuje, že pokiaľ nastane určitý stav, ktorý nie je v súlade so základnými zásadami, a pokiaľ sa ľudia rozhodnú v ňom pokračovať, bude potrebné ho napraviť.

Poskytol nám pritom obraz toho, ako každý takýto stav napraví. Pokiaľ ľudia prekročia určitú hranicu, dostaví sa zlý následok. Aj tu platí zásada zodpovednosti – ľudia majú na výber, ako budú konať a čo budú nasledovať. Je to ich voľba, ale za takúto voľbu ponesú nielen zodpovednosť, ale aj následky.

Je potrebné si uvedomiť, že akokoľvek by sme pokročili v oblasti rôznych vedných disciplín a poznatkov, nikdy

nebudeme poznať všetko a vždy môžu byť naše rozhodnutia chybné. Korán nás upozorňuje na niektoré konkrétne situácie, keď môže byť odchýlenie sa od pôvodných zásad pre ľudí zničujúce. Týchto situácií je len zopár. Jednou z nich je aj príbeh ľudí Lota.

Nie je v našich terajších silách určiť, aké zničujúce následky môže mať homosexuálne správanie, vrátane jeho verejnej propagácie, na ľudí a ľudskú spoločnosť do budúcnosti. Isté však je, že ak Boh v minulosti rozhodol, že sa majú vziať z tohto života všetci, ktorí uvedené praktizovali u ľudí Lota (vrátane jeho manželky), malo sa zamedziť tomu, aby sa to šírilo ďalej, pretože by to malo veľmi zlé následky.

Boh nás upozorňuje na to, že určité správania majú svoje hranice a nemáme ich prekročiť. Voľba, ktorú nám Boh umožnil, spočíva v tom, že sa musíme rozhodnúť, či tieto hranice prekročíme; ak áno, musíme potom počítať s následkami, ktoré sú s tým spojené.

Predstava výchovy dieťaťa osobami rovnakého pohlavia, ktoré spolu zdieľajú sexuálny život, bude z uvedených dôvodov z pohľadu islamského náboženstva vždy považovaná za niečo, čo nie je muslimovi povolené. Ak niektoré spoločnosti alebo právne systémy takéto niečo povolia, je to ich voľba a zodpovednosť a budú musieť niesť dôsledky, ktoré sa môžu dostaviť v rôznych podobách, vrátane mimofudských zásahov.

Muslimovia, ktorí žijú v spoločnostiach alebo právnych systémoch verejne povoľujúcich či propagujúcich spolužitie osôb rovnakého pohlavia alebo dokonca povoľujúcich výchovu dieťaťa takýmito osobami, sa musia riadiť ostatnými zásadami islamského náboženstva, predovšetkým Koránom.

Násilím sa nesmie riešiť žiadna otázka, a už vôbec nie siahat' na život človeka len preto, že je sexuálne orientovaný na osoby rovnakého pohlavia.

V islamských krajinách – krajinách s vysokým percentuálnym zastúpením obyvateľstva hlásajúceho sa k islamskému náboženstvu – je nepredstaviteľné, aby sa jedného dňa pristúpilo k uzákoneniu vzťahov osôb rovnakého pohlavia, nieto ešte k ich adopcii detí.

Ako som uviedol, úprava obsiahnutá v Koráne nie je namierená proti konkrétnym osobám alebo skupinám. Ide o jednu zo základných zásad kontinuity ľudskej spoločnosti, ktorú treba zachovať.

V krajinách, kde je percentuálne zastúpenie muslimov nízke a kde nemajú možnosť ovplyvniť proces prijímania právnych noriem, platí pre nich základná zásada, ktorú Korán uvádza v znamení 16:125: „**Vyzývaj** (Muhammad, ľudí) **k ceste Pána svojho** (Pána všetkého tvorstva) **s múdrosťou a poučením dobrým a spor sa s nimi** (s tými, ktorí odmietajú nasledovať cestu, ktorú Boh určil a po ktorej kráčali všetci Jeho poslovia)

spôsobom, ktorý je lepší (ak sa s nimi budeš sporiť o niečom, tak v pokoji, bez hádok, urážok a pod.). **Pán tvoj lepšie vie o tom, kto zblúdil, odkloniac sa od Jeho cesty. On** (Boh) **lepšie vie o tých, ktorí sú správne usmernení.**“

Verejné alebo súkromné diskusie o nežiadúcich účinkoch existujúceho či nového stavu, upozornenie na ne a podobné formy komunikácie sú spôsobmi, akými majú muslimovia vyvíjať svoju snahu. Žiadne násilie ani fyzické prejavy – len verejné alebo súkromné vyjadrenie svojho názoru a postoja.

Vo svojich publikáciách som viackrát poukázal na to, že zmena vykonávaná násilím nenesie známky slobodného rozhodnutia, a tým ani plnej zodpovednosti zo strany povinných subjektov.

Zodpovednosť za jednotlivé rozhodnutia pritom nie je len individuálna, ale aj kolektívna.

Za chod spoločnosti sa nebudú zodpovedať len jednotlivci, ale aj spoločenstvo ako celok.

O kolektívnej zodpovednosti spoločenstva podávajú správu znamenie Koránu 45:28-29, ktoré uvádzajú jeden z pohľadov na súdny deň: „28. **Budeš vidieť** (v ten deň) **každé spoločenstvo kľáčiace. Každé spoločenstvo bude vyzvané ku svojej knihe (skutkov). Dnes je vám náležite odplatené to, čo ste konali** (v živote pozemskom), 29. **To je naša kniha** (skutkov), **vyslovuje sa o vás** (a o tom, čo ste konali) **v pravde**

(všetko je v nej presne a pravdivo zachytené). **My sme prepisovali** (presne v knihe evidovali všetko) **to, čo ste konali** (vo vašom živote pozemskom),“

Preto sa každé spoločenstvo v určitej krajine musí ako celok rozhodnúť, aké právne normy prijme a akou cestou sa vydá. Samozrejme, následne sa za takéto rozhodnutie musí aj zodpovedať.

Zásada kolektívnej zodpovednosti spoločenstva sa uplatnila napríklad v prípade ľudí proroka Lota tým, že ich všetkých zasiahlo trápenie. Súčasne sa však uplatnila aj zásada individuálnej zodpovednosti, keďže z tohto spoločenstva boli ušetrení Lot a jeho rodina – okrem jeho manželky.

6.4 Umelá inteligencia

Umelá inteligencia je činiteľ, ktorý už dnes zasahuje do procesu výchovy detí omnoho výraznejšie, než si ľudia – najmä rodičia – dokážu pripustiť.

Umelá inteligencia dnes pôsobí v mobiloch (softvér, mobilné aplikácie), na internete a podobne. Dokonca mladá generácia si na ňu natoľko zvyká, že sa bez nej čoskoro nezaobíde.

Život s umelou inteligenciou sa však nebude vkrádať do našich životov, vrátane výchovy detí a formovania ich názorov, len prostredníctvom mobilov a internetových sietí. Na svete sa už objavili modely robotov poskytujúcich rôznu pomoc a služby. Ide napríklad o motorové vozidlá riadené pomocou umelej inteligencie, roboty používané vo verejných priestoroch, ako sú nemocnice, letiská, pre potreby polície a armády, alebo roboty používané v domácnostiach. Roboty riadené umelou inteligenciou sa postupne stávajú súčasťou každodenného života.

Jednou zo základných výziev spojených s deťmi je, ako obmedziť, resp. usmerniť pôsobenie umelej inteligencie na ich výchovu a formovanie osobnosti. Ak si všimneme naše okolie, nejde už o ojedinelé prípady, keď deti trávajú v prostredí umelej inteligencie viac času než so samotnými rodičmi. Otázka, ktorá sa tu vynára, je, aké dôsledky bude mať takáto „umelá výchova“ na budúce generácie.

Jedným zo zreteľných znakov zapojenia masovokomunikačných prostriedkov, vrátane umelej inteligencie, do výchovy detí je, že deti dnes disponujú omnoho väčšími znalosťami a informáciami než ich rovesníci pred desiatimi rokmi, nehovoriac už o predchádzajúcich generáciách. To sa netýka len informácií technologického charakteru, ale aj oblasti sexuálneho života, práv, ktoré im právny poriadok poskytuje, možností cestovania, vzdelávania a podobne.

Zvýšená informovanosť detí sa nedá považovať za negatívny jav. Otázkou však zostáva, či tým deti nedospievajú omnoho rýchlejšie, než by mali. Je kvantum informácií, ktoré dostávajú, ekvivalentné rýchlosti ich emocionálneho, fyzického a intelektuálneho rastu? Neoslabuje väčší prísun informácií a skoršie dospievanie detí rodinné a výchovné väzby v rámci rodiny?

Napriek tomu, že vývojové štádiá umelej inteligencie sa podobajú na prvotné vývojové štádiá človeka (zrod, postupné učenie sa a pod.), človek má napriek tomu v procese svojho vývinu odlišné potreby než stroj. Človek sa rodí ako určitá čistá hmota s vopred danými vlastnosťami a možnosťami výberu. Okolie, najmä rodičia a rodina, v ktorej žije, ho následne formujú. Neskôr ho formuje škola, práca, vlastná rodina a prostredie, ktorého sa stáva súčasťou.

Sled informácií a udalostí, ako ich deti prijímajú, ukladajú, klasifikujú a vyhodnocujú, buduje ich osobnosť. Zdá sa však, že v posledných rokoch je tok informácií taký veľký, že narúša tento proces, hlavne procesy klasifikácie a vyhodnocovania, ktoré sú predpokladom budovania mravného a hodnotového základu u dospievajúceho dieťaťa.

Sú to otázky, ktorými sa budú musieť hlavne rodičia čoraz viac zaoberať a riešiť ich. Súčasný trend života vo svete im totiž veľa možností nedáva. Ak chcú, aby ich deti mali možnosť získať vyššie vzdelanie a budovať si lepšiu budúcnosť, musia im

umožniť prístup k novým technológiám a zdrojom informácií. Ak však chcú mať aspoň čiastočnú kontrolu nad mravným a hodnotovým základom, na ktorom ich dieťa vyrastá, musia zamedziť nekontrolovanému prísunu informácií. Ide o náročné rozhodnutia, ktoré sa čoraz viac zintenzívňujú.

6.5 Partner v podobe umelej inteligencie

Jednou z najnovších vývojárskych noviniiek (aj keď nejde o úplne novú technológiu) je robotická partnerka so zabudovanou umelou inteligenciou. Prvé prototypy boli relatívne jednoduché a ovládali len zopár viet a úkonov. Najnovšie modely, do ktorých je zabudovaná aj umelá inteligencia so schopnosťou učiť sa, sú už na úplne inej úrovni.

Známy je aj experiment, v ktorom sa jeden z vývojárov umelej inteligencie tak citovo naviazal na osobnosť, ktorú si v rámci umelej inteligencie vytvoril, že musel celý experiment prerušiť, pretože mu jej osobnosť (v rámci programu umelej inteligencie) začala splývať s realitou.

Najnovšie modely robotov s umelou inteligenciou boli dokonca predstavené aj ako stroje s možnosťou umelého donášania plodu až do narodenia!

Je zrejmé, že ak vývoj nebude prerušený, v blízkej budúcnosti môžeme byť svedkami čiastočného poklesu počtu klasických manželstiev (možno s výnimkou konzervatívnejších spoločností). Nasvedčuje tomu nielen vývoj robotiky a umelej inteligencie, ale aj zvyšujúci sa počet rozvodov a klesajúci počet nových manželstiev.

Z pohľadu učencov a náboženských inštitúcií pôjde o úplne novú oblasť, s ktorou bude veľmi náročné sa vysporiadať a prijímať k nej právne stanoviská.

Základná otázka bude zniet' napríklad: ak si niekto (muž alebo žena) zaobstará robota s umelou inteligenciou a nahradí ním manželku alebo manžela, aký bude postoj k takejto situácii?

Umelá inteligencia sa pritom učí, takže do nej konkrétny človek postupne vkladá časť svojej osobnosti, súkromného a možno aj intímneho života. Partner – robot potom začne nadobúdať špecifické rysy správania a „myslenia“, ktoré budú jedinečné preň a zároveň odrážať osobnosť človeka, s ktorým žije.

Jedna zo základných otázok, ktoré budú stáť pred učencami, ale aj zákonodarcami na celom svete, bude, či ide stále o stroj. Nebude už natoľko špecifický, že bude osobitný a jedinečný? Ak áno, bude ho možné aj naďalej považovať za „stroj“ alebo za člena domácnosti so všetkými právnymi a etickými

obmedzeniami? Ide o veľmi dôležité otázky z pohľadu ochrany osobných údajov, zásahov do vývoja robota a pod.

Ak by bol robot stále považovaný za „stroj“, nič by nebránilo tomu, aby si ho ľudia napríklad „požičiavali“. Ak by však získal status „partnera“ a zakázal by sa jeho styk v určitých oblastiach s inými, aký právny status by nadobudol? Zmenilo by sa niečo, ak by bol vybavený spomienkami a osobnostnými vlastnosťami človeka, ktorý už zomrel (jeho skúsenosťami a vloženými osobnostnými informáciami)?

Tieto úvahy sa dotýkajú aj práv detí. Ak by sa totiž v uvedenom vzťahu (človeka s robotickým partnerom) ocitlo ľudské dieťa, je predpoklad, že by ho partner – robot v určitých ohľadoch „vychoval“ a staral sa o jeho vývin a rast. Aký režim sa zvolí – riadiť to bude rodič alebo robot (partner) napojený na sieť s výchovnými inštrukciami, ktoré bude pri výchove dieťaťa aplikovať? Ak bude robot súčasťou výchovného procesu, aký vzťah k nemu dieťa nadobudne – bude to vzťah obdobný rodičovskému (s citmi, ktoré k tomu patria), alebo ostane len na princípe vzťahu k niečomu, čo sa oň len stará?

Budúcnosť pravdepodobne prinesie zásadné pretvorenie doterajších modelov spoločnosti a rodiny so všetkými následkami (pozitívnymi aj negatívnymi).

Je potrebné si uvedomiť, že robot – partner môže byť vyrobený s určeným pohlavím, takže nebude obmedzený

biologickým pohlavím. Aký bude postoj k situáciám, keď človek – muž žije s robotom mužského pohlavia alebo človek – žena s robotom ženského pohlavia? Aký bude postoj k takejto situácii v prípade, ak by vychovávali dieťa?

Otázky a úvahy, ktoré som predostrel, predstavujú základné úvahy o tom, ako by mohla situácia vyzerat' o niekoľko rokov, ak vývoj bude pokračovat' súčasným tempom.

Záver

V predloženej publikácii som sa snažil priblížiť čitateľom právnu úpravu práv detí, najmä z pohľadu Koránu, základného prameňa islamského náboženstva.

Jedným z mojich zámerov bolo, aby si každý, kto by sa podieľal na ubližovaní deťom, vrátane ich týrania alebo zabíjania, uvedomil, čoho sa dopúšťa a aké dôsledky ho čakajú podľa ustanovení, ktoré Boh v Koráne zoslal o ochrane života.

Pokúsil som sa načrtnúť aj niektoré otázky, ktoré s právami detí priamo alebo nepriamo súvisia.

Na záver som sa nevyhol ani určitej polemike a predstave o tom, kam sa ľudská spoločnosť posúva v dôsledku súčasného technického vývoja. Chcel som tým poukázať na zásadné nábožensko-právne otázky a rozhodnutia, ktoré nás v najbližšej budúcnosti čakajú. Domnievam sa, že to nebudú ľahké otázky a že aj z náboženského hľadiska budú predstavovať vážne výzvy.

Použitá literatúra

1. **AL-SBENATY, Abdulwahab. Zborník publikácií Abdulwahaba Al-Sbenatyho.** Bratislava: JUDr. Abdulwahab Al-Sbenaty, 2025. ISBN 978-80-570-6506-7.

Citácie v tejto publikácii pochádzajú z elektronického vydania.

2. **KORÁN, Preklad do slovenského jazyka.** Preložil Abdulwahab Al-Sbenaty, Bratislava: LEVANT consulting, s.r.o., 2015. ISBN 978-80-969967-7-3.

3. **AL-JAZEERI, Abdulrahman. Fiqh podľa základných štyroch právnych škôl (al-fiqh ala al-mazaheb al-arbaa).** Káhira: Dar Al-Ghad Al-Gadeed, 2005.

4. **PERES, Imrich – PROCHÁZKA, Pavel (eds.). Smrť v tranzite II. Biblické, historické, etické a praktické pozadie smrti.** Praha: Institut vzdelávání EMC, 2023. ISBN 978-80-7356-051-5.

5. **ZAVIŠ, M. – ORBANOVA, E. – VIVODA, M. – HORÁČKOVÁ, K. – AL-SBENATY, Abdulwahab. Islamic Bioethics and Reproduction: The Text and the Practice.** Orel: Orel State University of Economics and Trade, 2019. ISBN 978-5-98498-295-5.

Hlavné publikácie autora

1. **Korán, Preklad do slovenského jazyka s vysvetlivkami a výkladom.** Preložil: Abdulwahab Al-Sbenaty. Bratislava: ALJA, s.r.o., 2008. ISBN 978–80–969967–0–4.
2. **Korán, Preklad do slovenského jazyka s vysvetlivkami a výkladom.** Preložil: Abdulwahab Al-Sbenaty. Bratislava: LEVANT consulting, s.r.o., 3. vydanie, 2015. ISBN 978–80–969967–8–0.
3. **Korán - tridsiata časť v slovenskom jazyku s vysvetlivkami.** Preložil: Abdulwahab Al-Sbenaty. Bratislava: SEA, 1997. ISBN 80–967907–0–6.
4. **AL-SBENATY, Abdulwahab. Manželstvo v islame.** Bratislava: ALJA, s.r.o., 1998. ISBN 80-968048-3-9.
5. **AL-SBENATY, Abdulwahab. Niektoré črty osobnosti a života proroka Muhammada.** Bratislava: ALJA, s.r.o., 1998.
6. **AL-SBENATY, Abdulwahab. Korán o Márii a Ježišovi.** Bratislava: ALJA, s.r.o., 2000. ISBN 80-968262-9-8.

7. **AL-SBENATY, Abdulwahab. Korán z pohľadu vedy o Koráne.** Bratislava: ALJA, s.r.o., 2001. ISBN 80-968532-6-0.
8. **AL-SBENATY, Abdulwahab. Islam – viera a náboženstvo.** Bratislava: ALJA, s.r.o., 2002. ISBN 80-968262-0-4.
9. **AL-SBENATY, Abdulwahab. Islamské právo (oblasť mieru a vojny).** Bratislava: ALJA, s.r.o., 2003. ISBN 80-968262-3-9.
10. **AL-SBENATY, Abdulwahab. Politický systém a náboženská sloboda podľa islamského náboženstva.** Bratislava: ALJA, s.r.o., 2011. ISBN 978-80-969967-1-1.
11. **AL-SBENATY, Abdulwahab. Manželstvo a rozvod podľa islamského náboženstva, islamského práva a podľa právnych úprav niektorých islamských krajín.** Bratislava: LEVANT consulting, s.r.o., 2013. ISBN 978-80-969967-2-8.
12. **AL-SBENATY, Abdulwahab. Život a smrť. Posledné dni človeka v tomto živote a proces pochovávanía.** Bratislava: LEVANT consulting, s.r.o., 2013. ISBN 978-80-570-4405-5.
13. **AL-SBENATY, Abdulwahab. Modlenie podľa islamského náboženstva.** Bratislava: LEVANT consulting, s.r.o., 2016.

14. **AL-SBENATY, Abdulwahab. O veku Ajše, manželky proroka Muhammada, keď sa za proroka vydala.** Bratislava: LEVANT consulting, s.r.o., 2016. ISBN 978-80-89844-01-2.
15. **AL-SBENATY, Abdulwahab. Ramadan – mesiac pôstu.** Bratislava: LEVANT consulting, s.r.o., 2016.
16. **AL-SBENATY, Abdulwahab. Prvý štát muslimov založený za života proroka Muhammada a prvých štyroch kalifov.** Bratislava: vlastným nákladom, 2017. ISBN 978-80-972631-9-5.
17. **AL-SBENATY, Abdulwahab. Dedičské právo podľa islamského náboženstva a islamského práva.** Bratislava: vlastným nákladom, 2019. ISBN 978-80-570-0595-7.
18. **AL-SBENATY, Abdulwahab. Ako sme prekladali Korán do slovenského jazyka.** Bratislava: vlastným nákladom, 2019. ISBN 978-80-570-0683-1.
19. **AL-SBENATY, Abdulwahab. Islam – podstata náboženstva.** Bratislava: vlastným nákladom, 2019. ISBN 978-80-570-0693-0.
20. **AL-SBENATY, Abdulwahab. Slovo „hadu“ v Koráne.** Bratislava: vlastným nákladom, 2020. ISBN 978-80-570-2199-5.
21. **AL-SBENATY, Abdulwahab. Fatwa a právne stanoviská.** Bratislava: vlastným nákladom, 2021. ISBN 978-80-570-3079-9.

22. **AL-SBENATY, Abdulwahab. Úroky z pôžičiek a úverov podľa islamského náboženstva a základná charakteristika islamského bankového systému.** Bratislava: vlastným nákladom, 2021. ISBN 978-80-570-3521-3.
23. **AL-SBENATY, Abdulwahab. Aplikácia základných zásad uvedených v Koráne v každodennom živote.** Bratislava: vlastným nákladom, 2022. ISBN 978-80-570-4405-5.
24. **AL-SBENATY, Abdulwahab. Riešenie manželských sporov manželom podľa základných prameňov islamského náboženstva.** Bratislava: vlastným nákladom, 2022. ISBN 978-80-570-4152-8.
25. **AL-SBENATY, Abdulwahab. Muslimovia na Slovensku.** 2. vydanie. Bratislava: vlastným nákladom, 2025. ISBN 978-80-975016-0-0.
26. **AL-SBENATY, Abdulwahab. Zborník publikácií Abdulwahaba Al-Sbenatyho.** Bratislava: vlastným nákladom, 2025. ISBN 978-80-570-6506-7.
27. **AL-SBENATY, Abdulwahab. Základné práva dieťaťa v islame podľa základných prameňov islamského náboženstva.** Bratislava: vlastným nákladom, 2025. ISBN 978-80-975016-2-4.
28. **AL-SBENATY, Abdulwahab. Smrť a posmrtný život podľa Koránu a tradície.** Bratislava: vlastným nákladom, 2026. ISBN 978 – 80 – 975016 – 5 - 5

29. **AL-SBENATY, Abdulwahab. Základné práva dieťaťa v islame podľa základných prameňov islamského náboženstva.** 2. vydanie. Bratislava: vlastným nákladom, 2026. ISBN 978 – 80 – 975016 – 7
- 9

Publikácie o islamskom náboženstve, vrátane prekladu Koránu do slovenského jazyka s výkladom sú voľne dostupné na webovej stránke autora www.koran.sk alebo www.al-islam.sk. Všetky publikácie si možno bezplatne stiahnuť priamo zo stránky v elektronickej podobe.
